

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ผู้ประเมินได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. หลักการ และแนวคิดในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
  - 1.1 ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม
  - 1.2 ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม
  - 1.3 หลักการทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม
  - 1.4 แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน
2. หลักการ และแนวคิดของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.
3. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ
4. แนวทางการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์
5. หลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักการ และแนวคิดในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

1.1 ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

จากการศึกษาความหมายเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ได้มีรายงานและเอกสารจากนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สิริวรรณ ศรีพหล (2550 : 90) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึงธรรมะที่เป็นคุณงามความดี สภาพที่เกื้อกูล สิ่งที่คุณคลยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามมีประโยชน์มากและเป็นสิ่งที่ให้คุณธรรมในแต่ละสังคมอาจจะแตกต่างกันเพราะการเห็นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นสิ่งดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจศาสนาและการศึกษาของคนในสังคม

ซ์ชาวลย์ พรหมเทศน์ (2551 : 21-22) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะในทางที่ดีงามที่ถูกต้องเหมาะสมของบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล

กิตติศักดิ์ สมอเขียว (2555 : 13) กล่าวว่าคุณธรรม หมายถึง สภาพนึกคิดในทางที่ดีงาม เชื่อในความบริสุทธิ์ยุติธรรม มีความจริงใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่น ความประพฤติอันดีงามเหล่านี้ จะถูกบ่มเพาะและกล่อมเกลามาเป็นเวลาอันยาวนานทำให้เกิดเป็นความเคยชินที่อยู่ในจิตใจได้สำนึกของผู้ปฏิบัติทำให้เป็นบุคคลที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจาและใจ เป็นที่สบายใจต่อผู้พบเห็น

อนัญญา ทาระธรรม (2561 : 59) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ผิด ชอบ ชั่ว ดีของการประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลในสังคม ที่มีอยู่ในจิตใจของคนเราที่เป็นในทางที่ดีหรือจิตใจเป็นกุศล เป็นเรื่องของนามธรรม เป็นสิ่งที่คุณคลยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงามและทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม ไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับผู้ใด และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

สรูปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี ความถูกต้องที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งแสดงออกเป็นความประพฤติที่ดีงามอันเป็นประโยชน์ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

ศศิวิมล รังคะภูติ (2552 : 11) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ หรือ การแสดงออกด้วยการกระทำที่ดีงามของบุคคล ที่เกิดจากหลักคิดที่มีอยู่ในใจของผู้ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีงามต่อตนเองและผู้อื่น

วิกรานต์ พิพิทธวัฒน์ (2553 : 17) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึงแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ทั้ง ทางด้านกาย วาจา และจิตใจ เป็นเครื่องกำกับความสามารถในการควบคุมตนเอง ให้รู้สำนึกผิดถูกในด้านต่าง ๆ ให้แสดงออกในสิ่งที่ดีงาม และสอดคล้องกับสังคมที่เป็นอยู่

Kohlberg (1976 : 453) กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ซึ่งเป็นการกระจายสิทธิ และหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีกฎเกณฑ์ที่เป็นสากล ซึ่งคนส่วนใหญ่ยอมรับได้ในเงื่อนไขที่ไม่มีการขัดแย้งกันเป็นอุดมคติ ดังนั้น พันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิ และข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

Good (1973 : 641) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี เป็นเกณฑ์มาตรฐานของความประพฤติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของ

ตนเอง ผลของการกระทำพฤติกรรมนั้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่า การกระทำนั้นผิดหรือถูก โดยแต่ละระดับของการพัฒนาการทางจริยธรรมจะมีเกณฑ์การตัดสินใจของสังคมนั้นๆ

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่พึงประพฤติปฏิบัติของพฤติกรรมที่ดั่งงาม เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น เป็นการกระทำด้วยจิตสำนึกที่ดั่งงามซึ่งมีอยู่ในจิตใจ ไม่มีผู้ใดมาบังคับให้ต้องกระทำเป็นกรอบที่ทุกคนต้องกำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับตน และสังคม เพื่อให้เกิดความสงบเป็นระเบียบ เรียบร้อย มีความร่มเย็นเป็นสุข เกิดความรักสามัคคี ความมั่นคง และปลอดภัยในการดำรงชีวิตของทุกคน

1.2 ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม

จากการศึกษาความหมายเกี่ยวกับความสำคัญคุณธรรมจริยธรรม ได้กล่าวไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 17-18) บัญญัติถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับคนไทยไว้ในมาตรา 6 ซึ่งได้กำหนดว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม ให้มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ป่วย อึ้งภากรณ์ (2545 : 3-4) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของคุณธรรม และจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้พอสรุปได้ว่า การศึกษาควรมุ่งจุดหมาย ต่อไปนี้

1. เพื่อที่จะอบรมนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริต มีศีลธรรมเป็นพลเมืองดี มีความคิดชอบ ทำชอบ ประพฤติชอบ

2. ควรจะอบรมนักเรียนรวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยให้รู้จักใช้ความคิด รู้จักบำรุงสติปัญญาให้เฉียบแหลมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์แก่ตนและแก่ประชาชน

3. ฝึกนักเรียนให้มีความรู้สำหรับใช้ประกอบอาชีพ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น

พร้อมได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมอีกว่า การศึกษาอบรมดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในสถานศึกษาเท่านั้น โดยเฉพาะในหัวข้อที่ 1 ควรจะได้รับการอบรมจากที่บ้าน ข้อนี้สำคัญมาก แม้จะเป็นเรื่องที่รู้ ๆ กันอยู่ แต่ด้วยสมัยปัจจุบัน พ่อแม่ผู้ปกครองมักโยนความรับผิดชอบไปให้ครูอาจารย์ และสถานศึกษา ดังนั้น สถานศึกษามีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวิชาการ และวิชาชีพตามข้อ 2 และข้อ 3 ผู้ใดได้รับการศึกษาในระดับต่ำก็จะได้รับประโยชน์น้อย แต่ถ้าการศึกษาสูงขึ้นไปก็จะได้ประโยชน์เพิ่มพูนขึ้น แต่หากผู้ใดมีสันดานเลวและบกพร่องในข้อ 1 คือ ปราศจากความซื่อสัตย์สุจริตและ ศีลธรรม คุณประโยชน์ที่จะได้รับจากข้อ 2 และข้อ 3 ย่อมกลายเป็นโทษ และในบางกรณีย่อมกลายเป็นโทษมหันต์

อนัญญา ทาระธรรม (2561 : 64) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่งเพราะการพัฒนาประเทศจะสำเร็จได้ต้องมีการพัฒนาเยาวชนของประเทศให้มีคุณภาพมีการศึกษา และมุ่งพัฒนาให้เยาวชนของชาติมีคุณธรรมจริยธรรม เพราะเยาวชนในวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยเฉพาะโรงเรียนควรตระหนักในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติ

ตนเป็นคนดีอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ต่อไป

สรุปได้ว่า ความสำคัญของคุณธรรมทำให้เกิดจริยธรรมส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องทำให้เกิดความสุขความพึงพอใจกับตนเองและสังคม สภาพคุณงามความดีที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของบุคคล เป็นสิ่งที่มีคุณค่าส่งเสริมให้บุคคลที่ปฏิบัติอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3 หลักการทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

จากการศึกษาทฤษฎีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ผู้ประเมินได้รวบรวมหลักการแนวความคิดการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ได้กล่าวไว้ดังนี้

1.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Kohlberg)

Kohlberg L. (2000 : 159) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้ศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ ทำให้พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ 6 ชั้นมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์ (Pre-Conventional Level) เด็กในระดับนี้จะตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นในระดับนี้บุคคลจะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือตน ระดับนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 2-10 ขวบ แบ่งได้เป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 1 ชั้นหลักการหลบหนีการลงโทษ (The Punishment & Obedience Orientation) เด็กจะปฏิบัติตามผู้มีอำนาจเหนือกว่าตนเพราะกลัวการถูกลงโทษ เช่น ไม่กล้าหนีเรียน เพราะกลัวครูตักเตือน เป็นต้น (พบในเด็ก 2-7 ขวบ)

ขั้นที่ 2 ชั้นหลักการแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์เพราะเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่ทำให้ได้สิ่งที่ต้องการ โดยมุ่งการตอบแทนทางกายและวัตถุมากกว่าในเรื่องนามธรรม (พบในเด็กอายุ 7-10)

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เด็กในระดับนี้จะทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับจะเลียนแบบหรือคล้อยตามบุคคลใดกลุ่มเพื่อปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคม โดยไม่คำนึงผลที่เกิดขึ้นในขณะนั้นในระดับนี้ เด็กจะมีอายุ 10-16 ปี แบ่งได้เป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 3 ชั้นใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ(The Enter Personal)เด็กจะกระทำในสิ่งที่ตนคิดว่าคนอื่น จะเห็นด้วยและพอใจ เพื่อการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนโดยจะกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมอย่างเคร่งครัด(พบในเด็กอายุ 10-13 ปี)

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (The Law & Order Orientation) ในระดับนี้บุคคลจะเข้าใจในกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของสังคม ถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเคร่งครัด(พบในเด็กอายุ 13-16 ปี)

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional Level) ในระดับนี้บุคคลจะตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยตนเอง พิจารณาสິงต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง หลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม แบ่งได้เป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 5 ชั้นทำตามคำมั่นสัญญาหรือมีเหตุผลเคารพตนเอง (Social Contract

Legalistic Orientation) บุคคลจะเห็นความสำคัญของชนหมู่มาก เคารพตนเอง เคารพมติที่มาจาก การลงความเห็น มีเหตุผล ถือว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงได้โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม เป็นใหญ่ (พบในผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ได้แก่ วัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่)

ขั้น 6 ขั้นทำตามหลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle)

บุคคลจะสำนึกถึงคุณค่าของความถูกต้อง โดยคำนึงถึงเหตุผลอย่างกว้างขวาง คำนึงถึงประโยชน์ของ ส่วนรวมและปฏิบัติตามความถูกต้องนั้นอย่างไม่หวั่นไหว มีความละเอียดต่อการทำชั่ว โคลเบอร์กเชื่อว่า พัฒนาการจริยธรรมนั้นไม่ใช่การรับรู้จากการสั่งสอนจากผู้อื่น แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความ รู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น และบทบาทของผู้อื่น รวมถึงกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ การพัฒนา ทางด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นไปตามขั้น ส่วนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะพัฒนาจากขั้นต่ำ แล้วพัฒนาขึ้นไปด้วยประสบการณ์ใหม่ ๆ ทางสังคมทำให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นสูงขึ้นไป

สรุปได้ว่า ขั้นในการใช้เหตุผลตามทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ขั้นที่ 1 ขั้นหลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ ขั้นที่ 2 ขั้นหลักการแสวงหารางวัล ขั้นที่ 3 ขั้นใช้หลักการ ทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามคำมั่นสัญญาหรือ มีเหตุผลเคารพตนเอง และขั้นที่ 6 ขั้นทำตามหลักอุดมคติสากล

1.3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของฌองเปียเจท์

Jean Piaget (1997 : 133) ได้กล่าวว่าในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ เกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณา เหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมพัฒนา ขึ้นตามลำดับพัฒนาการคุณธรรม และจริยธรรมของมนุษย์สามารถแบ่งเป็น 3 ขั้น และสามารถนำมา เป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ได้ดังนี้

1. ขั้นก่อนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ) เป็นขั้นที่เด็กยังไม่มี ความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อม และระบบกฎเกณฑ์ได้ แต่ยังมีความต้องการทางกาย ซึ่งจะต้อง การตอบสนอง ดังนั้นการกระทำจะพึงกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยที่ไม่คำนึงถึงผู้อื่น
2. ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (ระหว่างอายุ 2-8 ขวบ) เด็กสามารถรับสภาพแวดล้อม และบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น ๆ รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ โดยเห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้อง ปฏิบัติตามโดยไม่สนใจถึงผลที่จะตามมา
3. ขั้นยึดหลักแห่งตน (ระหว่างอายุ 8-10 ขวบ) เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการ ทางด้านสติปัญญาสูงขึ้น คลายความเกรงกลัวอำนาจจากภายนอก สามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล และประสบการณ์ประกอบการตัดสินใจ สามารถประเมินความถูกต้อง โดยดูจากเจตนาของผู้กระทำ และตั้งเกณฑ์ของตนเองได้

สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรมของมนุษย์ มีด้วยกัน 3 ขั้น ขั้นก่อนจริยธรรม เป็นขั้นตอนที่ต้องการทางกายไม่สามารถรับรู้ระบบกฎเกณฑ์ได้ ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง เป็นขั้นรับฟังคำสั่ง จากผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ ขั้นยึดหลักแห่งตน สามารถตั้งกฎเกณฑ์ตนเองได้ ไม่เกรงกลัวอำนาจ จากภายนอก

1.3.3 ทฤษฎีความต้องการของอับราฮัมมาสโลว์

Abraham Maslow (1987 : 15) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดด้านจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Theory) เป็นแนวคิดที่นิยมใช้กันมากในการพัฒนามนุษย์ โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์มีความดีและมีคุณค่าต่อการยอมรับ มาสโลว์มองว่า ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็น ลำดับชั้นจากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุดเมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการอื่น ๆ ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป มาสโลว์แบ่งลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ ออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน เป็นต้น

2. ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (Security or Safety Needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้วมนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับสูงขึ้นต่อไป เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิต และหน้าที่การงาน

3. ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (Affiliation or Acceptance Needs) เป็นการต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่น ความต้องการให้และได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการได้รับการยอมรับการต้องการได้รับความชื่นชมจากผู้อื่น เป็นต้น

4. ความต้องการการยกย่อง (Esteem Eeds) หรือความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความต้องการได้รับการยกย่อง นับถือและสถานะจากสังคม เช่น การต้องการได้รับความเคารพ นับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self - Actualization) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล ที่มีความรักและศักดิ์ศรีในตน มีวินัย มีจริยธรรม และประสิทธิผลในการดำเนินชีวิต เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม เป็นต้น

สรุปได้ว่า ทฤษฎีดังกล่าวนี้ มนุษย์มีความดีและมีคุณค่าต่อการยอมรับมนุษย์ ย่อมพัฒนาตนเองเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

1.3.4 ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mior Neuron Theory)

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว (2552 : 35) ได้อธิบายถึงทฤษฎีเซลล์กระจกเงา ไว้ว่าทฤษฎีเซลล์กระจกเงา เป็นการค้นพบของ Vittorio Gallese, Leonardo Fogassi & Giacomo Rizzolatti ซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์ในประเทศอิตาลี ได้อธิบายว่า เซลล์กระจกเงาเป็น เซลล์ชนิดหนึ่งของมนุษย์ ที่คอยทำหน้าที่ในการเลียนแบบพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของผู้อื่น ๆ มาเป็น พฤติกรรมของตนเอง หมายความว่า พฤติกรรมของเด็กเยาวชน มีผลมาจากเซลล์กระจกเงาที่เด็กได้ เลียนแบบมาจากพฤติกรรมของบุคคลใกล้ชิด หรือแม้กระทั่งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กได้พบเห็น ถึงแม้ว่า เด็กจะไม่ได้เลียนแบบในทันทีที่เห็น แต่สมองของเด็กจะเก็บภาพการกระทำเหล่านั้นไว้และพร้อมที่จะ เลียนแบบเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน ข้อค้นพบจากทฤษฎีเซลล์กระจกเงาชี้ชัดว่าการสอน

ที่ดีที่สุด คือ การประพจน์เป็นแบบอย่างให้เห็นของผู้สอน หรือผู้ที่เลี้ยงดู ดังนั้นการเลียนแบบจากพฤติกรรมที่ถูกต้องของต้นแบบ รวมกับการพัฒนาทางด้านจิตใจในการเข้าใจผู้อื่น ทำให้เด็กค่อย ๆ มีความเข้าใจและพัฒนาเหตุผลในเชิงจริยธรรม ท้ายที่สุดเด็กจะมีบุคลิกภาพที่ถูกต้องความหมายของคำว่า “คนดี” ในสังคม

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา มีแนวคิดว่าการสอนที่ดีที่สุด คือ การปฏิบัติตนที่เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก เพื่อเด็กจะได้นำไปเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

1.3.5 ทฤษฎีต้นไม้ของดวงเดือน พันธุนาวิน

ดวงเดือน พันธุนาวิน (2544 : 187) ได้นำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมไว้คือทฤษฎีต้นไม้ ได้อธิบายไว้ว่า ลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งรวมถึงสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6-60 ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้น มีสาเหตุทางจิตใจอะไรและนำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย โดยแบ่งต้นไม้จริยธรรม ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนดอกผล แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ดี ละเว้นความชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

2. ส่วนลำต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ

1. เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ การซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ
2. มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองคือ การรู้จักควบคุมตนเองให้อดทน มีความภูมิใจในการทำความดี
3. ความเชื่ออำนาจในตนคือ เชื่อว่าผลที่เกิดมาจากการกระทำของตนเอง
4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ การมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จตามจุดหมายกล้าฝ่าอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ
5. ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยมคือ การมองเห็นและเข้าใจในคุณค่าประโยชน์ และความดีของการปฏิบัติหน้าที่

3. ส่วนของราก แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน ประกอบอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ

1. สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาด มีความรู้ ความคิดที่เหมาะสมกับอายุ
2. ประสบการณ์ทางสังคม คือ การรู้จักเอาใจเขา มาใส่ใจเรา ได้รับประสบการณ์ทางสังคมอย่างเหมาะสมกับอายุ
3. สุขภาพจิต คือ การมีความสุขในการทำงาน มีอารมณ์ที่มั่นคง

สรุปได้ว่า ส่วนดอกผล แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ดี ส่วนลำต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ส่วนของราก แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน

จากการศึกษาทฤษฎีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สรุปว่า แนวคิดในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะมุ่งเน้นในการทำความดี ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี เราสามารถพัฒนาตนเองให้มีความดี และมีคุณค่าต่อการยอมรับมนุษย์ยอมพัฒนาตนเองเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

1.4 แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน

สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 179-180 อ้างถึงในอนันตญา ทาระธรรม, 2561 : 66)

ได้กล่าวถึง แนวทางการสอนจริยธรรมในโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. ในการสอนจริยธรรมศึกษา โรงเรียนควรเพิ่มเติมหลักสูตร และแนวคิดทางพุทธศาสนาให้แก่นักเรียนด้วย
  2. การส่งเสริมการปฏิบัติเป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การยกย่อง ชมเชย การประกาศเกียรติคุณนักเรียน เป็นสิ่งที่ควรได้รับการยกย่องสนับสนุนจากทุก ๆ ฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง
  3. การให้การอบรม หรือการให้คำแนะนำที่เกี่ยวกับจริยธรรม ควรพยายามกระทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อยจะได้ผล และน่าสนใจกว่า
  4. โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ใกล้ชิดกับวัดซึ่งในชุมชนนั้น โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมที่ก่อประโยชน์แก่หลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น จัดโครงการธรรมทายาท เพื่อบวชเป็นสามเณรในระหว่างปิดภาคการศึกษา เป็นต้น
  5. โรงเรียน คณะครู ควรร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด เช่น พบปะพูดคุย เยี่ยมเยียน ตลอดจนปรึกษาหารือร่วมกันตามโอกาสและความเหมาะสม ครูควรรหาโอกาสติดตามผลนักเรียนแต่ละคนตามสภาพที่เกิดขึ้นในครอบครัวของนักเรียน
  6. การจัดสิ่งแวดล้อม บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน และห้องเรียนจะต้องสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีวินัยอยู่เสมอ ทั้งควรเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมสิ่งแวดล้อมบางอย่างที่น่าสนใจ และชวน ติดตามเกี่ยวกับจริยธรรมอยู่เสมอ เช่น การติดรูปการ์ตูนทางจริยธรรม คติสอนใจ การจัดป้ายนิเทศ เป็นต้น
  7. ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจะได้มีการร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือ กำหนดแผนงานการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน
  8. ควรจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ประสบการณ์ ตลอดจนวิธีดำเนินงานการส่งเสริมจริยธรรมระหว่างโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นๆ
  9. โรงเรียนควรดำเนินการให้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ไม่ควรเร่งรัดหรือรีบร้อน เพื่อให้เห็นผลงานระยะเวลายาวนาน เป็นอันขาด
  10. ควรพิจารณาบุคคลในชุมชนที่มีคุณธรรมดีเด่นมาร่วมเป็นวิทยากรบรรยาย
- สาโรช บัวศรี (2549 : 59-63) กล่าวว่า วิธีดำเนินการที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน ได้ดังนี้

1. ตั้งคณะกรรมการในโรงเรียน เพื่อทำหน้าที่กำหนดแผนงานในเรื่องจริยธรรมตลอดทั้งปีและคอยควบคุมดูแลให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด รวมทั้งดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแผนการปฏิบัติ

2. จัดให้มีแผนงานส่งเสริมจริยธรรม โดยดำเนินการ ดังนี้

2.1 สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการศึกษ เรื่อง

จริยธรรม

2.1.1 คณะครูร่วมกันประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา

2.1.2 ชี้แจงกระตุ้นโน้มน้าว ให้นักศึกษาเห็นความเข้าใจและเห็นว่าการประพฤติตนตามแนวทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ไม่เป็นสิ่งที่น่าอาย สิ่งที่น่าอาย คือ การกระทำ ความชั่ว

2.1.3 ตั้งกลุ่มหรือชมรมจริยธรรมศึกษาขึ้นในโรงเรียน

2.2 การจัดอบรมจริยธรรมโดยต่อเนื่องในโรงเรียน ผู้ให้การอบรม ได้แก่

2.2.1 พระสงฆ์หรือผู้คุณวุฒิ

2.2.2 ผู้บริหารโรงเรียน

2.2.3 ครูประจำชั้นและครูเวรประจำชั้น

3. จัดให้มีแผนงานควบคุมความประพฤติเช่น

3.1 ผู้ใดประพฤติผิดจริยธรรมหรือละเลยต้องลงโทษตามควร

3.2 ผู้ใดประพฤติเด่นด้านจริยธรรมต้องยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้นั้นอย่างดี

จิตถนอม กงสะเด็น (2552 : 21) ได้กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนที่นักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้สามารถพิจารณาถึงแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนนั้น จะต้องดำเนินการทุกอย่างเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนโดยเริ่มตั้งแต่ การแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมจริยธรรมประจำโรงเรียนเพื่อทำหน้าที่กำหนดแผนงานควบคุม ดูแลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนและดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนโดยเน้นการปฏิบัติจริงทั้งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สถานการณ์ต่าง ๆ และสภาพแวดล้อม รวมทั้งการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อ แม่ ครู และคนอื่นๆในโรงเรียน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดความรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้าน คุณธรรมจริยธรรม สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน หมายถึง การที่ครูผู้สอนดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอน และกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนเพื่อปลูกฝังพฤติกรรม การปฏิบัติทางด้านคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน โดยครูเป็นแม่แบบที่ดี

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในโรงเรียนเริ่มตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์และเจ้าหน้าที่อื่นๆ โดยเน้นปฏิบัติมากกว่าการจำเนื้อหาที่สำคัญ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องเป็นแม่แบบที่ดีที่นักเรียนจะยึดถือและปฏิบัติตามได้ถูกต้อง ดังนั้น การได้พบเห็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวที่ตนนับว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้น แก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. หลักการ และแนวคิดของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพร.

2.1 แนวคิดของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพร.

ด้วยความมุ่งมั่นที่จะสนองพระราชประสงค์ในการส่งเสริมการสร้างคุณงามความดีให้เกิดขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง จึงเป็นที่มาของการจัดตั้ง “มูลนิธิยุวสถิรคุณ” โดยการสนับสนุนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ เกษม วัฒนชัย องคมนตรีเป็นประธานมูลนิธิยุวสถิรคุณ ซึ่งมีความหมายว่า มูลนิธิยุวสถิรคุณจะสร้างสรรค์ เยาวชนให้คงมั่นอยู่ในคุณความดีเสมอ โดยดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนควบคู่กันไปในศูนย์ 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง ศูนย์จิตวิทยาการศึกษา และศูนย์โรงเรียนคุณธรรม

มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 9-11) กล่าวว่า ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้ อัญเชิญพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ที่ว่า “ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง” มาเป็นวิสัยทัศน์ในแผนดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. พัฒนาศักยภาพครูให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของอาชีพครู การสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน และเป็นต้นแบบที่ดั่งงามของนักเรียน
2. พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวม เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมที่พัฒนา กระบวนการคิดเชิงระบบและให้โครงการคุณธรรม (Moral Project) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ความสำเร็จความงามจากการลงมือปฏิบัติจริง และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมด้วยความภาคภูมิใจ
3. พัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการส่งเสริมและพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียน ส่งเสริมการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพิ่มขึ้น เพื่อเป้าหมายการสร้างคนดีสู่สังคม รวมทั้งการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้เป็นต้นแบบ และเป็นศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนคุณธรรม
4. เพื่อเฉลิมพระเกียรติ ฯ และถวายเป็นพระราชกุศลแก่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จะมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูให้มีความสามารถในการออกแบบและจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการความรู้คู่ความดี และสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวมได้ ภารกิจที่สำคัญคือ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสริมสร้างความสัมพันธ์และการเรียนรู้ระหว่างครูกันเรียนในสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังอบรม บ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความสุขและความเจริญ

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนตามแนวทางของศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ จะเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่พัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ และใช้โครงการคุณธรรมเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ความดีงามจากการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม/โครงการนั้น ๆ ด้วยความภาคภูมิใจ ซึ่งจะเป็เครื่องมือช่วยให้เกิดการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียนให้น้อยลง และส่งเสริมการสร้างพฤติกรรม

ที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้นอันจะเป็นการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ และเป็นศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนคุณธรรมเพื่อการขยายผลโรงเรียนคุณธรรมเครือข่ายในโอกาสต่อไป

งานหลักของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จึงให้ความสำคัญกับงานพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้ครูสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้บรรลุผลสำเร็จ การพัฒนาศักยภาพครูให้มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบและจัดการเรียนรู้ควบคู่กับการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวมได้ จะเป็นหลักประกัน สำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมสามารถเริ่มต้น และดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องด้วยความมุ่งมั่นของครู ร่วมกับการมีภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือของนักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน

2.2 แนวคิดของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 12-15) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม หรือเรียกโดยย่อว่า “โรงเรียนคุณธรรม” ประกอบด้วยงาน 4 ขั้นตอนหลัก และแบ่งเป็น 10 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจ และการพัฒนาศักยภาพครูแกนนำและนักเรียนแกนนำเพื่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มีขั้นตอน ดังนี้

1) การประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเชิงลึกแก่ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้มีความเข้าใจ สมควรใจ และพร้อมใจกัน ทั้งผู้บริหารครูอาจารย์ นักเรียน และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ในการตัดสินใจเข้าร่วมการพัฒนาเป็นโรงเรียนคุณธรรม

2) การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพครูแกนนำเป็นการประชุมระดมสมองเพื่อค้นหา “คุณธรรมเป้าหมาย” และระบุพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกของคุณธรรมเป้าหมาย แต่ละด้านที่โรงเรียนได้คัดเลือกไว้คุณธรรมเป้าหมายที่มีการระบุพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกไว้ด้วยจะเรียกรวมว่า “คุณธรรมอัตลักษณ์” โดยจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย ผู้บริหาร ครู และนักเรียน เพื่อให้แต่ละกลุ่มทราบวิธีปฏิบัติตนในแต่ละด้าน เช่น ด้านความซื่อสัตย์ วิธีปฏิบัติของครู เช่น เข้าสอนตรงเวลา ส่วนวิธีปฏิบัติของนักเรียน เช่น ไม่ลอกการบ้าน เป็นต้น และให้ทราบแนวทางการพัฒนาโครงการคุณธรรม (Moral Project) เพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรม

3) การพัฒนาศักยภาพนักเรียนแกนนำ และนักศึกษาแกนนำ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำเนินงานเป็นหลักในการพัฒนาเข้าสู่โรงเรียนคุณธรรม โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา

4) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการความรู้คู่ความดี เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่บูรณาการสาระคุณธรรมเข้าไว้ในสาระวิชาต่าง ๆ โดยจะดำเนินงานตามความพร้อมของแต่ละโรงเรียน

5) การศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในภูมิภาค เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งด้านวิชาการ และกิจกรรมพัฒนานักเรียนร่วมกัน เพื่อความยั่งยืนของโรงเรียนคุณธรรมในชุมชนท้องถิ่น และภูมิภาค

2. การลงมือปฏิบัติของโรงเรียน

6) ทุกคนในโรงเรียนร่วมกันลงมือพัฒนา “โครงการคุณธรรม” (Moral Project) ซึ่งจะเป็นแผนปฏิบัติงาน เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ ความดี เป็นการระดม สมองในการวางแผน แบ่งงานกันทำ ลงมือปฏิบัติ ปรีक्षाหาหรือกัน และ ประเมินผลสำเร็จร่วมกัน ประการสำคัญคือต้องเป็นโครงการคุณธรรมที่เด็กคิด เด็กเลือก เด็กทำ และ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติจริงอย่างเต็มที่

3. การนิเทศติดตามโรงเรียน

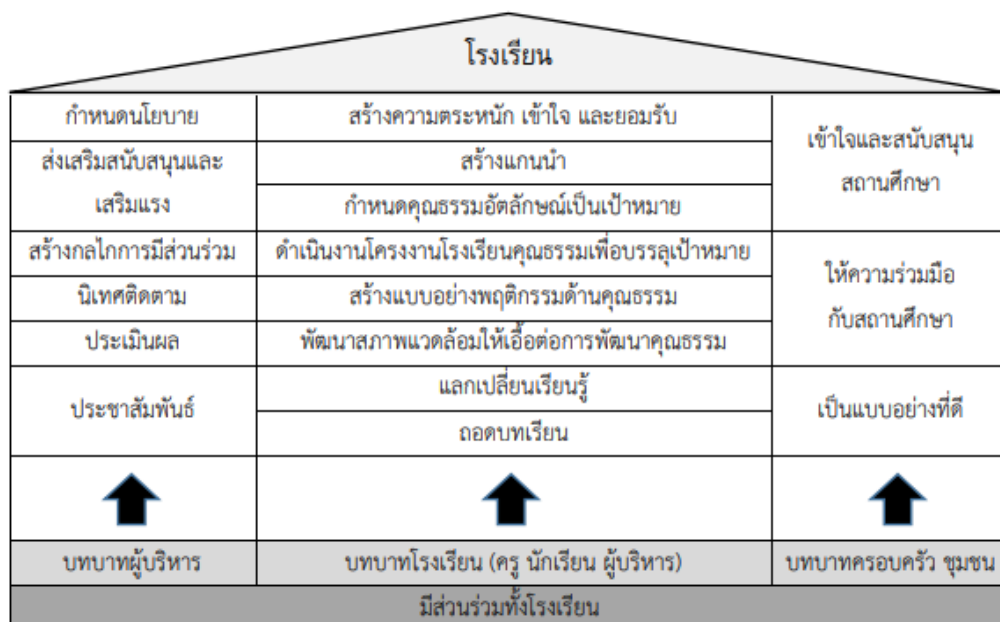
7) การนิเทศติดตามเพื่อเสริมหนุนและให้กำลังใจโรงเรียนโดยนิเทศอาสาของ มูลนิธิยุวสถิรคุณจะมาเยี่ยมชม ให้คำแนะนำ เพื่อให้คำปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการ แลกเปลี่ยน เรียนรู้และเป็นกำลังใจให้กันและกัน โดยจะประสานงานกับนิเทศภายในของโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้ เกิดการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง และจะเกิดความยั่งยืนตลอดไป

4. การรายงานความก้าวหน้าและการประเมินผล

8) การประชุมรายงานความก้าวหน้าของโครงการจะจัด 2 ครั้ง/ปี เมื่อครบ 6 เดือน และครบปีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอผลงานความสำเร็จ

9) การสังเคราะห์ และถอดบทเรียน เพื่อให้โรงเรียนปรับปรุงกระบวนการ พัฒนาโรงเรียนคุณธรรมของตนเองให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

10) การประเมินผลสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมเป็นการประเมิน ผลพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียนลดลง และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น

ภาพที่ 2.1 กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ
แหล่งที่มา : มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 15)

2.3 สารสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 16) กล่าวว่า หัวใจสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมคือ “การแปลงคุณธรรมให้เป็นจริยธรรม หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์” ดังนั้นแนวปฏิบัติในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จึงใช้ตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานคุณธรรมอัตลักษณ์ ประกอบด้วย คุณธรรมเป้าหมาย และพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก (พฤติกรรมที่พึงประสงค์) ซึ่งเกิดจากการประชุมระดมสมองของโรงเรียนตนเอง พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของแต่ละโรงเรียนจะแตกต่างกันตามสภาพปัญหาเชิงพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้น ๆ หรือคุณธรรมความดีที่โรงเรียนต้องการสร้างขึ้นเมื่อประชุมระดมสมองได้ ความเห็นร่วมกันแล้ว จึงนำมาเขียนเผยแพร่ในรูปของตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ เพื่อประกาศเป็นเจตนารมณ์ร่วมกันที่จะประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมเป้าหมาย และพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ร่วมกันกำหนดขึ้น ดังตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ตัวอย่างคุณธรรมอัตลักษณ์

คุณธรรมเป้าหมาย	พฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก		
	ผู้บริหาร	ครู	นักเรียน
ความซื่อสัตย์	- จัดซื้อจัดจ้างอย่างโปร่งใส - พิจารณาความดีความชอบ อย่างถูกต้องเป็นธรรม	- เข้าสอนตรงเวลา - ไม่เอาเวลาราชการไปทำประโยชน์ส่วนตัว	- ไม่ลอกการบ้าน - พูดความจริงไม่โกหก
ความรับผิดชอบ	- ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา	- สอนให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง	- ช่วยผู้ปกครองทำงานบ้านทุกวัน - แต่งกายถูกระเบียบของโรงเรียน
ความพอเพียง	- มีแผนงาน แผนเงินที่สอดคล้องกัน - ใช้จ่ายตามแผนงาน	- ใช้จ่ายสมฐานะ - ใช้สื่อการสอนร่วมกัน อย่างคุ้มค่า	- ใช้จ่ายอย่างประหยัด - อดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม

แหล่งที่มา : มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 16)

ในส่วนของแผนปฏิบัติงานจะใช้ “โครงการคุณธรรม” เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานสร้างสรรค์คุณความดี จะใช้รูปแบบของโครงการ/โครงการงาน ที่มีการตรวจทานความสอดคล้องกับคุณธรรมเป้าหมายและพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก (พฤติกรรมที่พึงประสงค์) ที่ได้กำหนดไว้ในตารางคุณธรรมอัตลักษณ์

2.4 ผลงานความสำเร็จที่ผ่านมาของโรงเรียนคุณธรรม

มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 18-21) กล่าวว่า จากรายงานข้อมูลการนิเทศติดตามการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมโดยนิเทศอาสา ในปี พ.ศ. 2558 จำนวน 130 แห่ง พบว่าโรงเรียนที่ดำเนินการในระหว่างปี 2555-2558 มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

1) โรงเรียนมีสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ร่มรื่น เหมาะสมเป็นสถานที่เรียนมากขึ้น บริเวณโรงเรียนมีความสะอาด อาคารเรียนและสถานที่ต่าง ๆ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม ในด้านบรรยากาศ พบว่า ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีบรรยากาศของการร่วมมือกันและมีการเรียนรู้ร่วมกัน

2) นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นไปตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ที่กำหนดไว้เป็นส่วนใหญ่ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น นักเรียนมีพฤติกรรมด้านระเบียบวินัยเพิ่มมากขึ้น เช่น การเดินแถว การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน ประพฤติปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบของโรงเรียนได้ดีขึ้น นักเรียนมีพฤติกรรมด้านจิตอาสาเพิ่มมากขึ้น เช่น การแสดงความมีน้ำใจ การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และการเสียสละเวลาว่างช่วยงานครูและผู้ปกครอง เป็นต้น

3) นักเรียนพัฒนาตนเองในทิศทางที่ดีเพิ่มมากขึ้น เช่น มีสมาธิในการเรียน กล้าแสดงออกกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตั้งใจฝึกปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน

4) โรงเรียนส่วนใหญ่มีภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น โดยมีลักษณะของการมีส่วนร่วมหลากหลาย เช่น การมอบทุนการศึกษา การบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ของโรงเรียน การบริจาคเงินเพื่อก่อสร้างและซ่อมแซมอาคาร ปรับปรุงภูมิทัศน์ของโรงเรียน สนับสนุนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเป็นแกนนำจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วยงานพัฒนาสภาพแวดล้อม ภายในโรงเรียน ช่วยเสริมแรงในการจัดอาหารกลางวัน เป็นต้น ภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน พบว่าส่วนใหญ่จะมาจากชุมชน ภาครัฐราชการ/รัฐวิสาหกิจ ผู้ปกครองและครอบครัว ภาคเอกชน องค์กรมูลนิธิ ชมรม และสมาคมต่าง ๆ ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาสนับสนุนการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเพิ่มขึ้น เช่น การบริจาคเงิน การอนุเคราะห์ให้ใช้อาคารสถานที่ และการจัดหาบุคลากร

5) โรงเรียนเกิดนวัตกรรม/องค์ความรู้ของการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งได้จากการดำเนินงานโครงการคุณธรรมของโรงเรียน พบว่า เริ่มมีการพัฒนารูปแบบโมเดลหรือยุทธศาสตร์ การดำเนินโครงการคุณธรรม การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยบูรณาการการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเข้าไปสู่รายวิชาบางรายวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน องค์ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้และการถอดบทเรียนจากปราชญ์ชาวบ้านและวัฒนธรรมของชุมชน และนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียนโดยใช้การดำเนินโครงการคุณธรรมเป็นฐาน เป็นต้น

6) โรงเรียนได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานด้านคุณธรรมจริยธรรม ของโรงเรียนใกล้เคียง ชื่อเสียงของโรงเรียนในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น ทำให้โรงเรียนใกล้เคียงมาศึกษาดูงานด้านคุณธรรมจริยธรรม

2. ผลพลอยได้จากการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ดังนี้

1) โรงเรียนคุณธรรมมีผลการทดสอบทางการศึกษาในระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในระดับสูงขึ้น ทั้งในระดับประถมศึกษา (ป.6) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) เมื่อพิจารณาสาระการเรียนรู้ พบว่า ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 4 รายวิชา ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น คือ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และศิลปะ ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) พบว่า มี 4 รายวิชา คือ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา และการทำงานอาชีพที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น

2) โรงเรียนคุณธรรมมีนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเพิ่มขึ้น พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษา (ป.6) เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงร้อยละ 78 และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) เข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสูงถึงร้อยละ 90 และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของรัฐได้เพิ่มขึ้น

3) อัตราการออกกลางคันของนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรมลดลง ในทางตรงกันข้ามพบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนนักเรียนมาเข้าศึกษาเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ผู้ปกครองมีความมั่นใจในการส่งบุตรหลานมาเข้าเรียนในโรงเรียนคุณธรรมมากขึ้น กรณีที่มีจำนวนนักเรียนออกกลางคันบ้าง พบว่า เกิดจากการย้ายภูมิลำเนาเพื่อติดตามผู้ปกครอง และต้องไปประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้ช่วยเหลือผู้ปกครอง เป็นต้น

4) โรงเรียนและนักเรียนได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติจากการประกวดแข่งขันต่าง ๆ การแข่งขันทางวิชาการ การแข่งขันกีฬา การประกวดสิ่งประดิษฐ์ สิ่งของหรืองานสร้างสรรค์ทางศิลปะ การแข่งขันร้องเพลงและเล่นดนตรี ฯลฯ เป็นต้น พบว่ารางวัลที่ได้รับมีส่วนหนึ่งมาจากผลงาน ที่ได้รับการยกย่อง หรือเชิดชูด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ทั้งนี้ ผลงานความสำเร็จของโรงเรียนในการแข่งขัน จะมีทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับจังหวัด และระดับชาติ

5) ชุมชนมีความตื่นตัวในระดับสูงมาก ในการรับรู้เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม พบว่าชุมชนจะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น เกิดเครือข่ายชุมชนจิตอาสากับโรงเรียน สนับสนุนโครงการคุณธรรมของโรงเรียนมากขึ้น ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นฐานจัดการเรียนรู้ และสนับสนุนในด้านงบประมาณ สถานที่ อุปกรณ์และร่วมเป็นวิทยากรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

3. ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม พบว่า

1) ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความรู้ มีความเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์
2) โรงเรียนมีการกำหนดยุทธศาสตร์หรือแผนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานมีทิศทางการทำงานและเป้าหมายที่ชัดเจน

3) การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรภายใน ได้แก่ ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และบุคลากรของโรงเรียน ที่ได้ร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน มีความทุ่มเทรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย

4) บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีการน้อมนำพระราชปณิธานการสร้างคนดีให้บ้านเมืองของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นหลักกำลังใจในการทำงาน

5) มีการพัฒนานักเรียนแกนนำรุ่นใหม่ให้มีการเรียนรู้เพื่อสืบทอดการดำเนินงาน โครงการคุณธรรมจากนักเรียนแกนนำรุ่นพี่ก่อนที่จบการศึกษาออกไปอย่างต่อเนื่อง

2.5 หลักการจัดกิจกรรมในโรงเรียนคุณธรรม

มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 28-29) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมในโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีดังนี้

1. กิจกรรมที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน ทั้งโรงเรียนสร้างเสริมคุณลักษณะของการทำงานร่วมกัน สร้างสรรค์ค่านิยมที่ดีงามของกลุ่มมีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี มีน้ำใจที่ติดต่อกัน และมุ่งสร้างประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
2. กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล เป็นการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเฝ้าหาความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา ได้คิดเป็นมีการตัดสินใจที่ดีภายใต้เหตุผลที่สืบเสาะ ค้นหาเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถนำทักษะจากการเรียนรู้มาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้
3. กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะชีวิต การรู้จักทำงานเป็นทีม ทักษะการร่วมกันแก้ปัญหา รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รู้จักการสังเกตสิ่งแวดล้อม และนำมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกทักษะชีวิต ความอดทน อดกลั้น การช่วยเหลือมีน้ำใจ และจิตอาสา
4. กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง นักเรียนคิด นักเรียนเลือก ลงมือทำ ประเมินผล และปรับแผนด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยมีครูเป็นที่ปรึกษากิจกรรม
5. กิจกรรมที่สนองตอบความสนใจ ความถนัดและความต้องการของนักเรียนทุกคน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกันวางแผน คิดวิเคราะห์ ระดมสมอง อภิปราย ลงมือปฏิบัติ สรุปความรู้ถอดบทเรียนที่ได้รับ ช่วยสร้างความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ ความมั่นใจในการแก้ปัญหา และร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ดีงามด้านคุณธรรม
6. กิจกรรมที่สะท้อนบริบทจริงของโรงเรียน สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่และชีวิตจริงของ นักเรียน ผู้ปกครองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน รวมทั้งชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม ภาครัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม
7. ประเมินผลการเรียนรู้จากสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมิน พฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นหรือลดลง ซึ่งเป็นการประเมินการปฏิบัติตนของนักเรียน (Performance Assessment)
8. กิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน และการเรียนการสอนในสาระ วิชาหลักต่างๆ ได้ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ตามสาระวิชา ได้ฝึกฝนคุณธรรมจริยธรรม ฝึกการทำงานเป็นทีม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงานด้วยตนเอง เห็นคุณค่าของการทำงาน เห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความมั่นใจในตนเอง รู้จักดูแลตนเองให้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ

2.6 องค์ประกอบการจัดกิจกรรมในโรงเรียนคุณธรรม

มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 30-31) กล่าวว่า กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม อาจแบ่งองค์ประกอบของ กิจกรรมได้ 6 เรื่อง ดังนี้

1. กิจกรรมสร้างการรับรู้และการพัฒนาศักยภาพครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เป็นการประชุมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ผู้บริหาร ครู เขตพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้อง โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม หลังจากที่โรงเรียนตัดสินใจสมัครใจเข้าสู่การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม โดยจัดอบรมให้กลุ่มครูแกนนำ และกลุ่มนักเรียนแกนนำ เพื่อให้เป็นกลุ่มปฏิบัติงานริเริ่มร่วมกับผู้บริหาร
2. กิจกรรมการจัดทำแผนและโครงการคุณธรรม เป็นการจัดทำรายละเอียดของคุณธรรมอัตลักษณ์และโครงการคุณธรรมซึ่งจะดำเนินงานโดยโรงเรียนเองทุกขั้นตอน และต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวผลักดัน โดยมีครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เป็นผู้ช่วยขับเคลื่อนเป็นหลักในโรงเรียน และทุกคนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม รวมทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม
3. กิจกรรมนิเทศติดตาม เป็นการจัดทีมให้มีการนิเทศติดตามการทำงาน เพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษา และเป็นกำลังใจในการปฏิบัติงานคุณธรรมให้มีความต่อเนื่อง อาจจัดเป็นการนิเทศภายใน และหรือการนิเทศจากบุคคลภายนอกก็ได้

2.7 การนิเทศ ติดตาม

มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 44-45) กล่าวว่า การนิเทศติดตาม เป็นกระบวนการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแก่ครู นักเรียน บุคลากร และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ การนิเทศติดตาม เพื่อส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เป็นกระบวนการสำคัญที่จะกระตุ้น และสนับสนุนให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นโรงเรียนคุณธรรมได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศติดตามแบบกัลยาณมิตรหรือนิเทศอย่างมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร คือ นิเทศอาสามีลักษณะความเป็นกันเอง ชวนให้เข้าไปไต่ถามขอคำปรึกษา นำเคารพ ให้ความรู้สึกรอบอุ้ม เป็นที่พึ่งได้ นายก่องในฐานะเป็นผู้ทรงความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้ เข้าใจ อุดหนุนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา คำเสนอแนะ วิชาภวิจารย์ สามารถอธิบายเรื่องที่ ยุ่งยากและซับซ้อนให้เข้าใจได้

เป้าหมายการนิเทศติดตาม มีดังนี้

1. เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมทั้งโรงเรียนให้บรรลุผลสำเร็จตามทีมูลนิธิฯ กำหนด
2. ครูได้รับการพัฒนาศักยภาพในการออกแบบและจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการความรู้คู่ความดี และเป็นต้นแบบที่ดีงามของนักเรียน
3. นักเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมสม่ำเสมอ
4. ผู้บริหารและครูเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม
5. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมเป้าหมายของนักเรียนในภาพรวมเพิ่มขึ้น
6. เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจากทุกภาคส่วน

7. มุ่งองค์ความรู้/นวัตกรรมที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในการ สร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม

2.8 การรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน โรงเรียนคุณธรรม และการประเมินผล

มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 51-53) กล่าวว่าแนวทางการกำกับติดตามโครงการคุณธรรมจะใช้ตัวชี้วัดเป็นหลัก การจัดเก็บข้อมูลแต่ละเรื่อง จะช่วยให้ทราบผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดว่าจะบรรลุเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร การกำกับติดตาม ให้คำปรึกษาหารือการดำเนินโครงการคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้ทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นทำให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที และปรับปรุงแผนให้เหมาะสมกับสถานการณ์มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ

ในการประชุมรายงานความก้าวหน้า จะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางปฏิบัติโครงการคุณธรรม และแนวทางพัฒนาคุณธรรมของแต่ละโรงเรียน เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรม การเรียนรู้ และพัฒนาให้วิธีการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมมีคุณภาพมากขึ้น การประเมินผลภาพรวมเพื่อให้ทราบผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริหาร ครู และ นักเรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

ตัวชี้วัดที่ใช้อาจใช้ตัวชี้วัดของศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ตัวชี้วัดในการประเมินผลโครงการโรงเรียนคุณธรรม

ตัวชี้วัด	หลักฐาน / ร่องรอย
1. มีกระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทั้งโรงเรียน	1. ผู้บริหาร ครู นักเรียนและบุคลากรทราบ แผนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียน 2. มีภาพความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง 3. ครูและนักเรียนมีความสุข ยิ้มแย้ม แจ่มใส ทักทายโต้ตอบอย่างมีสัมมาคารวะ 4. สภาพแวดล้อมของโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น น่าเรียน
2. มีกลไกคณะทำงานและใช้โครงการคุณธรรมเป็น เครื่องมือที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติเพื่อ พัฒนาโรงเรียนคุณธรรม	5. ครู นักเรียน ผู้บริหาร แบ่งงานรับผิดชอบพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 6. มีโครงการคุณธรรม/กิจกรรมคุณธรรมที่แต่ละคนมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ
3. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น	7. ครู นักเรียน ผู้บริหาร มีวินัยในการปฏิบัติตามหน้าที่รับผิดชอบ 8. ครู นักเรียน ผู้บริหาร มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	หลักฐาน / ร่องรอย
4. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียนลดลง	9. ครู นักเรียน ผู้บริหารลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง
5. เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน	10. บรรยากาศในโรงเรียนทุกภาคส่วนร่วมมือกัน ปฏิบัติงาน ครู นักเรียน ผู้บริหาร ร่วมกัน ปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ในคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน
6. มีองค์ความรู้/นวัตกรรมการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และมีการบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน	11. มีองค์ความรู้/นวัตกรรมการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เผยแพร่ได้ และ/หรือ มีแผนการ เรียนรู้ การสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในชั้นเรียน
7. เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนคุณธรรม	12. โรงเรียนมีความพร้อมในการเป็นแหล่งศึกษา ดูงาน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

แหล่งที่มา : มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 51-52)

และอาจเพิ่มเติมตัวชี้วัดได้ตามบริบทของโรงเรียน เช่น มีการขยายเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม มีภาคีความร่วมมือในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มโรงเรียน และ/หรือ ชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ ของโรงเรียนคุณธรรมในภูมิภาค เป็นต้น ในที่สุด การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จะทำให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของตนเอง มีแรงจูงใจให้มุ่ง ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เพื่ออาชีพของตนเองในอนาคต และเข้าใจคุณค่าของการเป็นคนดี เป็นที่ยอมรับ ของครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่งจะเป็พลังที่มีคุณค่าของประเทศต่อไป

2.9 ความเป็นมาของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (2560 : 1-2) กล่าวว่า โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการดำเนินงานเพื่อสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายแพทย์ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์) ได้มอบหมายให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล) ดำเนินงานตามนโยบายภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม โดยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพอีกทั้งรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเพื่อให้เยาวชนทุกคน มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล) ได้กล่าวถึงศาสตร์พระราชาส่งเป็นศาสตร์ที่ครอบคลุม เรื่องเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เช่น การอ่อนน้อมถ่อมตน

การเป็นสุภาพชนความขยันหมั่นเพียร การซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นคุณงามความดีของคนไทยที่บรรพชนไทยได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ศาสตร์พระราชทำให้ข้อคิดการประพฤติปฏิบัติตนไว้ว่า อย่าคบคนด้วยฐานะ คบคนด้วยความดีมีมิตรภาพด้วยความรักความผูกพัน และขอให้มีความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดาผู้มีพระคุณ ประเทศชาติและพระมหากษัตริย์ ถ้าทุกคนปฏิบัติตนตามศาสตร์ของพระราชแล้ว ก็จะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ประเทศก็จะมีแต่คนดีและทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า รวมทั้งน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมเกิดความสมดุล และยั่งยืน แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้พระราชทานไว้กว่า 40 ปีที่ผ่านมา เพื่อให้ประชาชนชาวไทยนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีภูมิคุ้มกันที่มั่นคงในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข จึงนับได้ว่า “ศาสตร์พระราช” เป็นเสมือนองค์ความรู้ที่อยู่คู่แผ่นดินไทย ซึ่งล้วนมุ่งให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติตนเป็น “คนดี” ทั้งคิดดี พูดดี ทำดี ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม สุจริต มีวินัย และมีความสามัคคีซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นมั่นคงตลอดไป

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ มีพระราชกระแสรับสั่งต่อประชาชนชาวไทยให้ “ช่วยสร้างคนดีให้บ้านเมือง” พร้อมทั้งพระราชทานหลัก 3 ประการที่เกี่ยวกับครูและนักเรียนไว้ว่า

“ให้ครูรักเด็ก เด็กรักครู”

“ให้ครูสอนให้เด็กมีน้ำใจต่อเพื่อนไม่ให้แข่งขันกัน แต่ให้แข่งกับตัวเองและให้เด็กที่เรียนเก่งช่วยสอนเพื่อนที่เรียนช้ากว่า”

“ให้ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนทำร่วมกันเพื่อให้เห็นคุณค่าของความสามัคคี”

จากพระราชกระแสรับสั่งข้างต้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรทรงพระราชทานพระบรมราโชวาท ด้านการศึกษาเพื่อสานต่อพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ว่า การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน ดังนี้

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง
2. มีพื้นฐานที่มั่นคง - มีคุณธรรม
3. มีงานทำ-มีอาชีพ
4. เป็นพลเมืองดี เพื่อเป็นการสืบสานศาสตร์พระราช และสนองพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ และพระบรมราโชวาทด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงจัดทำโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ขึ้น เพื่อมุ่งปลูกฝังให้ผู้บริหาร ครู นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ 1) พอเพียง 2) กตัญญู 3) ซื่อสัตย์สุจริต 4) ความรับผิดชอบ และ 5) อุทิศการณคุณธรรม

โดยปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ให้แต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการคุณธรรม สพฐ. อย่างน้อยร้อยละ 35 และปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 โรงเรียนทุกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการคุณธรรม สพฐ.

จากการศึกษาแนวคิดโครงการคุณธรรม สพฐ. สรุปได้ว่า โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการดำเนินงานเพื่อสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 เพื่อมุ่งปลูกฝังให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน

และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ 1) พอเพียง 2) กตัญญู 3) ซื่อสัตย์สุจริต 4) ความรับผิดชอบ และ 5) อุทิศคุณธรรม ซึ่งมีแนวทางการดำเนินกิจกรรมของโครงการ ผู้รายงานโครงการได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการ และขับเคลื่อนโรงเรียนด้วยกระบวนการ 8 ขั้นตอน สร้างคนดีสู่สังคมของโรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์

3. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning)

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่เน้นให้ครูใช้วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากมีรูปแบบการสอนให้เลือกอย่างหลากหลายตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่างๆ สำหรับเนื้อหาและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ จำแนกเป็น 8 เรื่อง ได้แก่ ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการประยุกต์ใช้หลักการการเรียนรู้แบบร่วมมือในการสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ลักขณา สิริวัฒน์ , 2557 : 193-206)

3.1.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

มีนักการศึกษาต่างประเทศหลายท่านที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Slavin (1990) อธิบายไว้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง วิธีการแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยเพื่อช่วยเหลือกันและกันในการเรียนรู้ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้หลายรูปแบบ ส่วนใหญ่แล้วสมาชิกในกลุ่มจะมี 4 คน ที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการติดต่อสื่อสารกันและกันในกลุ่มเป็นเวลาหลายสัปดาห์หรือนานเป็นเดือน ทุกคนจะเรียนรู้ทักษะต่างๆ ในการทำงานร่วมกันเพื่อให้งานของกลุ่มดำเนินไปด้วยดี ทักษะดังกล่าวได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด หรืออธิบายทักษะการหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง และทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

Balkcom (1992) สรุปว่าการเรียนแบบกลุ่มร่วมมือคือ การจัดการสอนที่ประสบความสำเร็จในกลุ่มเล็กๆ กันนักเรียนที่มีระดับความสามารถแตกต่างกัน กิจกรรมการเรียนรู้จะส่งเสริมให้เข้าใจประโยชน์จากเนื้อหาวิชาที่กำหนดให้ สมาชิกทุกคนในทีมไม่เพียงแต่รับผิดชอบการเรียนของตนเองเท่านั้นแต่จะต้องช่วยเหลือสมาชิกในทีมด้วย

Johnson & Johnson (1993) แสดงความคิดเห็นไว้ว่าการเรียนแบบร่วมมือเป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 2 - 3 คน ทำงานร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันแบบปฏิสัมพันธ์ทางบวกเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มให้มากที่สุด สำหรับความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับความพยายามและความสามารถของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม

Abuseileek (2007) ได้ให้ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือไว้ว่า เป็นการเรียนที่จัดสมาชิกกลุ่มเล็กๆ แล้วร่วมกันแก้ปัญหาหรือทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ สมาชิกในกลุ่มทุกคนเป็นส่วนสำคัญของกลุ่มที่จะต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่มล้วนเป็นของทุกคนในกลุ่ม

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550) และทศนา แคมมณี (2551) ได้ให้แนวคิดว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและความเต็มใจรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้ เป็นการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3 - 6 คน ช่วยกันเรียนรู้ เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2552) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ได้ร่วมมือกันและช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันออกเป็นกลุ่มเล็กๆ ซึ่งเป็นลักษณะการร่วมกลุ่มอย่างมีโครงสร้างอย่างชัดเจน มีการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพากันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งตนเองและส่วนร่วม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกในกลุ่มประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

สมศักดิ์ ภูวิภาดารวรรณ (2554) ได้กล่าวว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการเรียนที่มีการจัดกลุ่มการทำงาน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มพูนแรงจูงใจทางการเรียน การเรียนแบบร่วมมือไม่ใช่วิธีการจัดนักเรียนเข้ากลุ่มรวมกันแบบธรรมดา แต่เป็นการร่วมกลุ่มอย่างมีโครงสร้างอย่างชัดเจน จากการที่สมาชิกแต่ละคนในทีมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการเรียนรู้ และสมาชิกทุกคนจะได้รับการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจเพื่อที่จะช่วยเหลือและเพิ่มพูนการเรียนรู้ของสมาชิกในทีม ดังนั้นการจัดการนักเรียนเข้ากลุ่มทำงานโดยทั่ว ๆ ไปจึงอาจไม่ใช่การเรียนแบบร่วมมือ เพราะมักพบนักเรียนที่เก่งเท่านั้นจะเป็นผู้จัดการให้เกิดผลงานในทีม สมาชิกอื่นๆอาจไม่มีโอกาสในการแสดงออก

ความหมายตามแนวคิดของนักการศึกษาทั้งในประเทศต่างประเทศเมื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า การเรียนแบบร่วมมือหมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆเป็นกลุ่ม โดยกลุ่มนั้นต้องประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน เพื่อให้แต่ละคนเห็นความสำคัญของเพื่อนนักเรียนในกลุ่มซึ่งจะขาดไม่ได้ เพราะแต่ละคนมีความสามารถไม่เหมือนกันจึงต้องอาศัยซึ่งกันและกันในการเรียนรู้ คนที่เก่งจะช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อนกว่าในด้านวิชาการ แต่คนที่เรียนอ่อนในด้านวิชาการอาจเก่งด้านการพูด หรือด้านการช่วยเหลือและให้กำลังใจต่อกัน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความเห็นใจกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความผูกพันกัน โดยยึดหลักความสำเร็จของกลุ่มคือความสำเร็จของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

3.1.2 หลักการของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Johnson and Johnson (2003) ได้ให้แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่า การเรียนรู้ควรร่วมมือกันในการเรียนรู้มากกว่าการแข่งขันกันเพราะการแข่งขันก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการแพ้-ชนะ ต่างจากการร่วมมือกันซึ่งก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการชนะ-ชนะ อันเป็นสภาพการณ์ที่ดีกว่าทั้งทางด้านจิตใจและสติปัญญา และหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. การเรียนรู้ต้องอาศัยหลักการพึ่งพากัน (Positive Interdependence) โดยถือว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันและจะต้องพึ่งพากันเพื่อความสำเร็จร่วมกัน
2. การเรียนรู้ที่ดีต้องอาศัยการหันหน้าเข้าหากัน มีปฏิสัมพันธ์กัน (Face to Face Interaction) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และการเรียนรู้ต่างๆ
3. การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยทักษะทางสังคม (Social Skills) โดยเฉพาะทักษะการทำงานร่วมกัน
4. การเรียนรู้ร่วมกันควรมีการวิเคราะห์กระบวนการของกลุ่ม (Group Processing) ที่ใช้ในการทำงาน
5. การเรียนรู้ร่วมกันจะต้องมีผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มที่สามารถตรวจสอบและวัดประเมินได้ (Individual Accountability) หากผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้แบบร่วมมือกันนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหาสาระต่างๆได้กว้างขึ้นและลึกซึ้งขึ้นและยังสามารถพัฒนาผู้เรียนทางด้านสังคมและอารมณ์มากขึ้นด้วยรวมทั้งมีโอกาสได้ฝึกฝนพัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้อีกมากมาย

จากหลักการ 5 ประการ ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ พบว่าช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหาสาระต่างๆ มากขึ้น และพัฒนาผู้เรียนทางด้านสังคมและอารมณ์ รวมถึงการมีโอกาสได้ฝึกฝนพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งหลักการดังกล่าว ผู้รายงานได้นำมาเป็นหลักการสำคัญ ในการดำเนินการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมด้วยกระบวนการ 8 ขั้นตอนสร้างคนดีสู่สังคมโรงเรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้มีดำเนินการกิจกรรม โครงการคุณธรรมด้านต่าง ๆ ของห้องเรียน ตลอดจนเป็นหลักการของการทำงานของครูและบุคลากรในการขับเคลื่อนขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมด้วยกระบวนการ 8 ขั้นตอน ที่มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม การสร้างทีม และประสานเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งการดำเนินการร่วมกันดังกล่าว ย่อมอาศัย หลักการพึ่งพากัน (Positive Interdependence) การหันหน้าเข้าหากัน มีปฏิสัมพันธ์กัน (Face to Face Interaction) การมีทักษะทางสังคม (Social Skills) โดยเฉพาะทักษะการทำงานร่วมกัน การวิเคราะห์กระบวนการของกลุ่ม (Group Processing) ที่ใช้ในการทำงาน และการมีผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มที่สามารถตรวจสอบและวัดประเมินได้ (Individual Accountability)

3.1.3 วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Slavin (1990) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือนี้มีวัตถุประสงค์หลายประการได้แก่

1. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆด้วยตนเองและสามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของตนเอง
2. เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน รวมทั้งผู้เรียนและผู้เรียนด้วยกัน
3. เพื่อเกิดการร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างเพื่อนด้วยกันในกลุ่ม
4. เพื่อเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมต่างๆ

3.1.4 องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Johnson & Johnson (1993) อธิบายว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือเกิดขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการดังนี้

1. การพึ่งพา และช่วยเหลือกัน (Positive Interdependence)

การเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าสมาชิกกลุ่มทุกคนมีความสำคัญเท่ากันเพราะความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มใช้ของใครคนใดคนหนึ่ง ในขณะที่ทุกคนสมาชิกแต่ละคนจะประสบความสำเร็จได้เมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จเท่านั้น และความสำเร็จของบุคคลรวมทั้งของกลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับกันและกัน ดังนั้นในแต่ละคนจึงต้องมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและในขณะเดียวกันก็ต้องช่วยเหลือสมาชิกคนอื่นๆ ด้วยเพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

2. การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (Face-to-Face Promotion Interaction)

การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ด้วยการพึ่งพากันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้ผู้เรียนมีแนวทางดำเนินการให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการอธิบายความรู้ให้แก่เพื่อนในกลุ่ม จนในที่สุดสมาชิกกลุ่มจะเกิดความรู้สึกไว้วางใจกัน ส่งเสริมและช่วยเหลือกันและกันในการทำงานต่างๆ ร่วมกันส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันจึงควรมีการให้ข้อมูลย้อนกลับและเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนวคิดใหม่ๆ เพื่อเลือกในสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

3. ความรับผิดชอบของแต่ละคนที่สามารถตรวจสอบได้ (Individual Accountability)

สมาชิกกลุ่มการเรียนรู้ทุกคนจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ เป็นความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละบุคคลที่จะต้องมีการช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่ม โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจและพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล ดังนั้นทุกคนจะต้องพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ เพราะไม่มีใครที่จะได้รับประโยชน์โดยไม่ทำหน้าที่ของตน กลุ่มจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบผลงานที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม สำหรับวิธีการที่สามารถส่งเสริมให้ทุกคนทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ที่มีหลายวิธี เช่น การจัดกลุ่มให้เล็กเพื่อจะได้มีการเอาใจใส่กันและกันอย่างทั่วถึง การทดสอบเป็นรายบุคคล การสุ่มเรียกชื่อให้รายงาน ครูสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในกลุ่ม การจัดให้กลุ่มมีผู้สังเกตการณ์ หรือการให้ผู้เรียนสอนซึ่งกันและกัน เป็นต้น

4. การใช้ทักษะปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interpersonal & Small - Group Skills)

การเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญหลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง รวมทั้งการเคารพยอมรับและไว้วางใจกันและกัน ดังนั้นครูต้องฝึกทักษะผู้เรียนเพื่อให้เกิดทักษะต่างๆ ดังกล่าวเพราะเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Processing)

กระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยให้มีการดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีงานร่วมกัน และดำเนินงานตามแผน ตลอดจนมีการประเมินผลและปรับปรุงงาน นอกจากนี้จะต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มครอบคลุมการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มและผลงานกลุ่ม การวิเคราะห์การเรียนรู้นี้อาจทำได้โดยครู หรือผู้เรียน หรือทั้งสองฝ่าย การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มนี้เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้กลุ่มตั้งใจทำงาน เพราะรู้ว่าจะได้รับข้อมูลป้อนกลับ และช่วยฝึกทักษะการรู้คิด (Metacognition) คือ สามารถที่จะประเมินการคิดและพฤติกรรมของตนที่ได้ทำไป

Olsen & Kagan (1992) ที่ได้อธิบายองค์ประกอบการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. การพึ่งพาอาศัยกันในทางที่ดี (Positive Interdependent) การพึ่งพากันในทางที่ดีจะเกิดขึ้นเมื่อผลประโยชน์แต่ละคนที่เกี่ยวข้องขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของบุคคลอื่นๆ กล่าวคือเมื่อผู้เรียนคนหนึ่งได้รับผลสำเร็จ ผู้เรียนคนอื่นก็จะได้รับผลประโยชน์ไปด้วย ซึ่งจะต้องมีการจัดโครงสร้างภาระงานกำหนดโครงสร้างวิชาการ และโครงสร้างทางผลลัพธ์ดังนี้

1.1 การพึ่งพาอาศัยโดยใช้โครงสร้างทางผลลัพธ์ อาจกำหนดให้ผู้เรียนมีเป้าหมายเดียวกัน โดยมอบหมายภาระงานให้เพียง 1 ชิ้น เขียนบรรยายภาพส่ง 1 ชิ้น หรืออาจกำหนดให้รางวัลกลุ่มโดยนำคะแนนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมาแปลเป็นคะแนนของกลุ่มก็ได้

1.2 การพึ่งพาอาศัยโดยใช้โครงสร้างทางวิชาการ สมาชิกแต่ละคนจะได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น อธิบายหรือผู้ตรวจสอบซึ่งทุกคนจะรับผิดชอบในหน้าที่ของตนและปฏิบัติตามบทบาทนั้น ครูจะใช้วัสดุอุปกรณ์หรือใบงานให้เสร็จทุกคนก่อนจะเริ่มทำงานต่อไป

2. การสร้างทีมงาน (Team Formation) การจัดกลุ่มหรือทีมงานสามารถทำได้โดยครูกำหนดให้หรือนักเรียนจัดกลุ่มกันเอง หัวหน้ากลุ่มด้วยจากการคัดเลือกของสมาชิกและมีการผลัดเปลี่ยนตำแหน่งกัน แต่อย่างไรก็ตามการจัดกลุ่มอย่างเป็นทางการมีความเหมาะสมกว่าซึ่งสามารถทำได้ 4 วิธีดังนี้

2.1 การจัดกลุ่มตามความแตกต่างด้านทางเพศ เชื้อชาติ ภาษา และระดับความสามารถ

2.2 การจัดกลุ่มแบบกลุ่มโดยใช้เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์บางอย่าง เช่น กระดาษสี ผู้เรียนที่ได้สัญลักษณ์สีเดียวกันจะได้อยู่กลุ่มเดียวกัน

2.3 การจัดกลุ่มตามความแตกต่างและระดับความสามารถทางภาษา

2.4 การจัดกลุ่มตามความสนใจ ความชอบ และลักษณะนิสัย

3. ความรับผิดชอบ (Accountability) ความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อกลุ่มมีความสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบร่วมมือ และเป็นลักษณะเด่นของการเรียนแบบนี้ผู้เรียนจะได้รับมอบหมายความรับผิดชอบเป็นรายบุคคล มีการให้คะแนนในส่วนรวมที่ตนเองร่วมทำงานของกลุ่ม ซึ่งสามารถตรวจสอบความรับผิดชอบได้ด้วยการทดสอบเรื่องทักษะทางสังคม และโครงสร้างการเรียนรู้และวิธจัดโครงสร้าง

4. ทักษะกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและกลุ่มย่อย

5. การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม เพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น เช่น การวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการทำงานของกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม และผลงานของกลุ่ม เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบด้วย การพึ่งพาซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเหลือกันและเกื้อกูลกัน การปรึกษาหารือกันเพื่อคอยให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาระหว่างบุคคลอย่างใกล้ชิด ความรับผิดชอบของสมาชิกเพื่อให้ผลงานมีประสิทธิภาพควรมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของนักเรียนแต่ละคน ทักษะกระบวนการปฏิสัมพันธ์เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและกลุ่มย่อยและการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มเพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น เช่น การวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการทำงานของกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม และผลงานของกลุ่ม องค์ประกอบทั้ง 5 นี้ ต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการช่วยให้การเรียนแบบร่วมมือดำเนินไปได้ด้วยดี และบรรลุเป้าหมายที่กลุ่มต้องการคือสมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ผู้รายงานได้นำแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มาปรับปรุงเป็นกระบวนการ 8 ขั้นตอนสร้างคนดีสู่สังคมโรงเรียนกระบวนการปฏิสัมพันธ์เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการทั้ง 8 ขั้นตอนนั้น จะต้องเกิดจากการพึ่งพาอาศัยกันในทางที่ดี การสร้างทีมงานที่เข้มแข็ง การมอบบทบาทความรับผิดชอบ การเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีของผู้ร่วมงาน และการใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน ตรวจสอบ และประเมินการทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ที่มีประสิทธิภาพ

3.1.5 ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Slavin (1990) กำหนดลักษณะสำคัญการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. เป้าหมายของกลุ่ม (Group Goals) หมายถึง ทุกคนในกลุ่มมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การยอมรับผลงานของกลุ่ม

2. การรับผิดชอบเป็นรายบุคคล (Individual Accountability) หมายถึง ทุกคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบในการดำเนินงานของกลุ่มให้ได้รับความสำเร็จ เพราะความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับผลการเรียนรู้รายบุคคลของสมาชิกในกลุ่ม

3. โอกาสในความสำเร็จเท่าเทียมกัน (Equal Opportunities for Success) หมายถึง การที่นักเรียนได้รับโอกาสที่จะทำคะแนนให้กับกลุ่มของตนเองได้เท่าเทียมกันทุกคนไม่มีใครได้มากกว่ากัน

4. การแข่งขันเป็นทีม (Team Competition) การเรียนแบบร่วมมือจะมีการแข่งขันระหว่างทีม ซึ่งหมายถึงการสร้างแรงจูงใจและความสมัครสมานสามัคคี รวมทั้งความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้นภายในทีม

5. งานพิเศษ (Task Specialization) หมายถึง การออกแบบงานย่อย ๆ ของแต่ละกลุ่มให้นักเรียนแต่ละคนรับผิดชอบ ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะเกิดความภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือกลุ่มของตนให้ประสบความสำเร็จ ลักษณะงานจะเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกัน รวมถึงการตรวจสอบความถูกต้อง

6. ดัดแปลงความต้องการของแต่ละบุคคลให้เหมาะสม (Adaptation to Individual) หมายถึง การเรียนแบบร่วมมือแต่ละประเภทจะมีบางประเภทได้ดัดแปลงการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล

สรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือมีลักษณะร่วมกันหลายประการ คือ มีการจัดกลุ่มย่อยที่มีความแตกต่างกันในด้านความรู้ ความสามารถ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ สมาชิกภายในกลุ่มที่หมุนเวียนกันรับผิดชอบเพื่อความเสมอภาค มีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่มได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการอธิบายให้เพื่อนเกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน มีการรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายและรับผิดชอบต่อเพื่อนภายในกลุ่ม มีทักษะในการทำงานกลุ่ม มีการยอมรับและสนับสนุนซึ่งกันและกัน และร่วมกันจัดทำกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

3.1.6 เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือมีเทคนิคมากมายหลายรูปแบบซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีวิธีการดำเนินการที่ต่างกันตามวัตถุประสงค์เฉพาะ แต่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดต่างก็ใช้หลักการเดียวกันคือ หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ 5 ประการ และมีวัตถุประสงค์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระที่ศึกษามากที่สุด โดยอาศัยการร่วมมือกัน การช่วยเหลือกัน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนในกลุ่มและผู้เรียนในระหว่างกลุ่มด้วยกันความแตกต่างของรูปแบบแต่ละรูปแบบจะอยู่ที่เทคนิคในการศึกษาเนื้อหาสาระและวิธีการเสริมแรงและจะให้รางวัลเป็นประการสำคัญ

ทิสนา แชมมณี (2550) ได้อธิบายเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือดังต่อไปนี้

1. เทคนิคการต่อเรื่องราว (Jigsaw) เป็นเทคนิคที่ใช้ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการร่วมมือระหว่างสมาชิกในกลุ่มและมีการถ่ายทอดความรู้กันระหว่างกลุ่ม

2. เทคนิคการจัดทีมแข่งขัน (TGT : Team Games Tournament) เหมาะสำหรับการเรียนการสอนที่ต้องการให้กลุ่มผู้เรียนได้ศึกษาประเด็น หรือปัญหาที่มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียวซึ่งเป็นคำตอบที่ชัดเจน เช่น คณิตศาสตร์ การใช้ภาษา สังคมศึกษา เป็นต้น

3. เทคนิคแบ่งปันความสำเร็จ (STAD : Student Teams Achievement Division) เป็นการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยทุกคนจะต้องพัฒนาความรู้ของตนเองในเรื่องผู้สอนกำหนดซึ่งจะมีการช่วยเหลือทบทวนความรู้ให้แก่กัน มีการทดสอบเป็นรายบุคคลแทนการแข่งขัน และรวมคะแนนเป็นกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนมากที่สุดจะเป็นฝ่ายชนะ เหมาะสำหรับการเรียนการสอนในบทเรียนที่มีเนื้อหาไม่ยากเกินไป

4. เทคนิคกลุ่มสืบค้น (GI : Group Investigation) เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่จัดผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเพื่อเตรียมทำงานหรือทำโครงการที่ผู้มอบหมายมอบหมายให้ เทคนิคนี้เหมาะสำหรับฝึกผู้เรียนรู้จักสืบค้นความรู้หรือวางแผนสืบสวนเพื่อแก้ปัญหาหรือหาคำตอบใน

ประเด็นที่สนใจ ดังนั้นก่อนการดำเนินการดำเนินกิจกรรมทุกครั้งผู้สอนควรฝึกทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด ตลอดจนทักษะทางสังคมให้แก่ผู้เรียนก่อน

5. เทคนิคคู่คิด (Think Pair Share) เป็นเทคนิคที่ผู้สอนใช้คู่กับวิธีสอนแบบอื่น เรียกว่าเทคนิคคู่คิด เป็นเทคนิคที่ผู้สอนตั้งคำถามหรือกำหนดปัญหาให้แก่ผู้เรียน ซึ่งอาจจะเป็นใบงาน หรือแบบฝึกหัดก็ได้ และให้ผู้เรียนแต่ละคนคิดหาคำตอบของตนเองก่อน แล้วจับคู่กับเพื่อนอภิปราย คำตอบ เมื่อมั่นใจว่าคำตอบของคนถูกต้องแล้วจึงนำคำตอบไปอธิบายให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง

6. เทคนิคเพื่อนคู่คิด 4 สหาย (Think Pair Square) เป็นเทคนิคที่ผู้สอนตอบ คำถามหรือกำหนดปัญหาให้แก่ผู้เรียน ซึ่งผู้สอนอาจทำเป็นใบงานหรือแบบฝึกหัดก็ได้ ให้ผู้เรียนแต่ละ คนตอบคำถามหรือตอบปัญหาด้วยตนเองก่อนแล้วจับคู่กับเพื่อน นำคำตอบไปผลัดกันอธิบายคำตอบ ด้วยความมั่นใจ

7. เทคนิคคู่ตรวจสอบ (Pairs Check) เป็นเทคนิคที่ผู้สอนตอบคำถามหรือกำหนด ปัญหา (โจทย์) ให้กับผู้เรียน โดยจัดทำเป็นใบงานหรือแบบฝึกหัดที่มีคำตอบหรือโจทย์หลายข้อจำนวน ข้อจะเป็นเลขคู่ ผู้เรียนจะจับคู่กันเมื่อได้รับโจทย์หรือปัญหาจากผู้สอน คนหนึ่งจะทำหน้าที่ตอบ คำถามหรือแก้ปัญหาโจทย์ครบ 2 ข้อ แล้วให้สมาชิกทั้งคู่ (ซึ่งจัดในกลุ่มเดียวกัน) เปรียบเทียบคำตอบ ซึ่งกันและกันเหมาะสมกับใบงานหรือแบบฝึกหัดที่ไม่ยากและไม่ซับซ้อน

8. เทคนิคการสัมภาษณ์ 3 ขั้นตอน (Three - Step Interview) เป็นเทคนิคที่ ฝึกให้ผู้เรียนแต่ละคนได้มีประสบการณ์ในการสัมภาษณ์บุคคลและเก็บใจความสำคัญ หรืออาจจะเป็น การสรุปความคิดรวบยอดในเรื่องที่เรียน

9. เทคนิคร่วมกันคิด (Numbered Heads Together) เหมาะสมกับการทบทวน ความรู้หรือตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ ผู้สอนใช้คำถามถามผู้เรียนและให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยกัน คิดหาคำตอบ แล้วผู้สอนสุ่มเรียกสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งออกมาตอบคำถาม

10. เทคนิคเล่าเรื่องรอบวง (Round Robin) เป็นเทคนิคที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้ ผลัดกันเล่าประสบการณ์ ความรู้ที่ตนเองได้ศึกษาตลอดจนสิ่งที่ตนประทับใจให้แก่เพื่อนๆในกลุ่มฟัง ทีละคน หรืออาจจะเป็นเรื่องสมาชิกในกลุ่มต้องการจะเสนอแนะแสดงความคิดเห็น แนะนำตนเอง พูดถึงส่วนดีของเพื่อน ยกตัวอย่างการกระทำของบุคคลที่สอดคล้องกับเรื่องที่เรียนไปแล้วหรือที่กำลัง จะเรียน เป็นต้น โดยสมาชิกทุกคนได้ใช้เวลาในการเล่าเท่า ๆ กัน หรือใกล้เคียงกัน ซึ่งจะเป็นการฝึก ให้ผู้เรียนเป็นคนมีความรู้ และเทคนิคการเล่าเรื่องเป็นอย่างดี

3.1.7 ขั้นตอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Johnson & Johnson (2003) ได้เสนอขั้นตอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้

1. ขั้นเตรียม ประกอบด้วยครูเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเกี่ยวกับบทบาทของ นักเรียน การแบ่งกลุ่มการเรียนรู้ แจกวัสดุประสงค์ของการเรียนในแต่ละบทเรียน แต่ละคาบ และ ฝึกฝนทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการทำกิจกรรมกลุ่ม

2. ขั้นสอน ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย การเข้าสู่บทเรียน แนะนำเนื้อหา แนะนำแหล่งข้อมูล และมอบหมายงานให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มได้รับงานเป็นชุด เพื่อ ฝึกความรับผิดชอบในการคิดตัดสินใจแบ่งปันงานให้สมาชิกในกลุ่ม

3. ชั้นทำกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ในการทำกิจกรรมกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมาย และจะช่วยเหลือกันเพื่อให้งานนั้นสำเร็จเป็นการเสริมแรง และสนับสนุนกันให้กำลังใจกัน และฟังพาดูด้วยกัน

4. ชั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบเป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนหรือไม่ ผลการปฏิบัติเป็นอย่างไร เน้นการตรวจสอบผลงานกลุ่ม และรายบุคคล และต่อจากนั้นเป็นการทดสอบ

5. ชั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่ม ครู และนักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ถ้ามีสิ่งที่ยังไม่เข้าใจครูควรอธิบายเพิ่มเติมและช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่มหาจุดเด่น และสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข

3.1.8 การประยุกต์ใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือในการสอน

ทิตนา แคมมณี (2550) ได้กล่าวถึง การนำหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือไปใช้ว่า ครูสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนของตนได้โดยพยายามจัดกลุ่มการเรียนรู้ให้มียุทธศาสตร์ประกอบครบ 5 ประการดังกล่าวข้างต้น และใช้เทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อช่วยให้องค์ประกอบทั้ง 5 สัมฤทธิ์ผลโดยทั่วไปการวางแผนบทเรียนและการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบร่วมมือมีประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนทั้งทางด้านความรู้และทักษะ

กระบวนการต่าง ๆ

1.2 กำหนดขนาดของกลุ่ม กลุ่มควรมีขนาดเล็กประมาณ 3-6 คน กลุ่มขนาด 4 คน จะเป็นขนาดที่มีความเหมาะสมที่สุด

1.3 กำหนดองค์ประกอบของกลุ่ม หมายถึง การจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มซึ่งอาจทำโดยการสุ่ม หรือการเลือกให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปกลุ่มจะต้องประกอบไปด้วยสมาชิกที่คละกันในด้านต่างๆ เช่น เพศ ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น

1.4 กำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างทั่วถึง ครูควรมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานให้ทุกคน และบทบาทหน้าที่นั้นๆ จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของงานอันเป็นส่วนหนึ่งของจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มต้องอยู่ในลักษณะที่ต้องพึ่งพาดูกันและเกื้อกูลกัน บทบาทหน้าที่ในการทำงานเพื่อการเรียนรู้มีจำนวนมาก เช่น บทบาทผู้นำกลุ่ม ผู้สังเกตการณ์ เลขานุการ ผู้เสนอผลงาน ผู้ตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

1.5 สถานที่ให้เหมาะสมในการทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์กัน ครูจำเป็นต้องคิดออกแบบการจัดห้องเรียนหรือสถานที่ที่จะใช้ในการเรียนรู้ให้เอื้อและสะดวกต่อการทำงานของ กลุ่ม

1.6 จัดเนื้อหาสาระ วัสดุอุปกรณ์ หรืองานที่จะให้ผู้เรียนทำ พร้อมทั้งมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ วัสดุอุปกรณ์ และงานที่จะให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ แล้วจัดแบ่งเนื้อหาสาระ วัสดุอุปกรณ์ และงานในลักษณะที่ให้ผู้เรียนแต่ละคนมีส่วนร่วมในการช่วยกลุ่มและพึ่งพากันในการเรียนรู้

2. ด้านการสอนครูควรมีการเตรียมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

2.1 อธิบายชี้แจงเกี่ยวกับงานของกลุ่ม ครูควรอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียน เหตุผลในการดำเนินการต่างๆ รายละเอียดของงาน และขั้นตอนการทำงาน

2.2 อธิบายเกณฑ์การประเมินผลงาน ผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจตรงกันว่าความสำเร็จของงานอยู่ตรงไหน งานที่คาดหวังจะมีลักษณะอย่างไร และเกณฑ์ที่จะใช้ได้ในกาวัดความสำเร็จของงานคืออะไร

2.3 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการของการฟังและเกื้อกูลกัน ครูควรอธิบายกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา บทบาทหน้าที่ และระบบการให้รางวัลหรือประโยชน์ที่กลุ่มจะได้รับในการร่วมมือกันเรียนรู้

2.4 อธิบายวิธีการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

2.5 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการในการตรวจสอบความรับผิดชอบต่อนหน้าที่แต่ละคนได้รับมอบหมาย เช่น การสุ่มเรียกชื่อผู้สอนผลงาน การทดสอบ การตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

2.6 ชี้แจงพฤติกรรมที่คาดหวัง หากครูชี้แจงให้ผู้เรียนได้รู้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง ย่อมทำให้ผู้เรียนรู้ความคาดหวังที่มีต่อตน และพยายามที่จะแสดงพฤติกรรมนั้น

3. ด้านการควบคุมกำกับ และช่วยเหลือกลุ่ม ได้แก่

3.1 ดูแลให้สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

3.2 สังเกตการณ์การทำงานร่วมกันของกลุ่ม ตรวจสอบว่า สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในงาน หรือบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือไม่ สังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของสมาชิกให้ข้อมูลป้อนกลับ ให้แรงเสริม และบันทึกข้อมูลจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของกลุ่ม

สยุมพร ศรีมุงคุณ (2561 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning) ไว้ว่าแนวคิดของทฤษฎีนี้คือการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย โดยสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม โดยผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะแข่งขันกัน ต่างคนต่างเรียนและร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้ จะเน้นให้ผู้เรียนช่วยกันในการเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด มีความสัมพันธ์กัน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการวิเคราะห์กระบวนการของกลุ่ม และมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ควรมีการประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยวิธีการที่ หลากหลายและควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน และครูควรจัดให้ผู้เรียนมีเวลาในการวิเคราะห์การทำงานกลุ่มและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีโอกาสที่จะปรับปรุงส่วนบกพร่องของกลุ่มเดียว

เลิศชาย ปานมุข (2561 :ออนไลน์) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ว่ามีแนวคิด การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม โดยผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะแข่งขันกัน ต่างคนต่างเรียนและร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้ นอกจากนั้นแล้วทฤษฎีการเรียนรู้ยังสามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้อีกด้วย คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐาน ทฤษฎีจากกลุ่มพฤติกรรมนิยม

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานของเทคโนโลยีการศึกษานั้นเป็นทฤษฎีที่ได้จาก 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มพฤติกรรม (Behaviorism)
2. กลุ่มความรู้ (Cognitive)

กลุ่มพฤติกรรมนิยม

เจ้าของทฤษฎีนี้คือ พอฟลอบ (Pavlov) ทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning Theory) กล่าวไว้ว่า ปฏิกริยาตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งของร่างกายของคนไม่ได้มาจากสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว สิ่งเร้านั้นก็อาจจะทำให้เกิดการตอบสนองเช่นนั้นได้ ถ้าหากมีการวางเงื่อนไขที่ถูกต้องเหมาะสม

กลุ่มความรู้ (Cognitive)

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เน้นความสำคัญของส่วนรวม ดังนั้นแนวคิดของการสอนซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นส่วนรวมก่อน โดยเน้นเรียนจากประสบการณ์ (Perceptual experience) ทฤษฎีทางจิตวิทยาของกลุ่มนี้ซึ่งมีชื่อว่า Cognitive Field Theory

ธรรมชาติของการเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน คือ

1. ความต้องการของผู้เรียน (Want) คือ ผู้เรียนอยากทราบอะไร เมื่อผู้เรียนมีความต้องการอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใดก็ตาม จะเป็นสิ่งที่ยั่วยุให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้
2. สิ่งเร้าที่น่าสนใจ (Stimulus) ก่อนที่จะเรียนรู้ได้ จะต้องมสิ่งเร้าที่น่าสนใจ และน่าสนใจสำหรับผู้เรียน ทำให้มนุษย์ดิ้นรนขวนขวาย และใฝ่ใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่น่าสนใจนั้น ๆ
3. การตอบสนอง (Response) เมื่อมีสิ่งเร้าที่น่าสนใจและน่าสนใจ มนุษย์จะทำการสัมผัสโดยใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น ตา หู ลิ้น จมูก ผิวหนังสัมผัส และสัมผัสด้วยใจ เป็นต้น ทำให้มีการแปลความหมายจากการสัมผัสสิ่งเร้า เป็นการรับรู้ จำได้ ประสานความรู้เข้าด้วยกัน มีการเปรียบเทียบ และคิดอย่างมีเหตุผล
4. การได้รับรางวัล (Reward) ภายหลังจากการตอบสนอง มนุษย์อาจเกิดความพึงพอใจ ซึ่งเป็นกำไรชีวิตอย่างหนึ่ง จะได้นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การได้เรียนรู้ ในวิชาชีพชั้นสูง จนสามารถออกไปประกอบอาชีพชั้นสูง (Professional) ได้ นอกจากจะได้รับรางวัลทางเศรษฐกิจเป็นเงินตราแล้ว ยังจะได้รับเกียรติยศจากสังคมเป็นศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจทางสังคมได้ประการหนึ่งด้วย

ลำดับขั้นของการเรียนรู้

ในกระบวนการเรียนรู้ของคนเรานั้น ประกอบด้วยลำดับขั้นตอนพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

1. ประสบการณ์ (Experiences) ในบุคคลปกติทุกคนจะมีประสบการณ์อยู่ด้วยกันทั้งนั้น ส่วนใหญ่ที่เป็นที่เข้าใจก็คือ ประสบการณ์สัมผัสทั้งห้า ซึ่งได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ประสบการณ์เหล่านี้จะเป็นเสมือนช่องประตูที่จะให้บุคคลได้รับรู้และตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ
2. ความเข้าใจ (Understanding) ก็คือ ตีความหมายหรือสร้างมโนคติ (concept) ในประสบการณ์นั้น กระบวนการนี้เกิดขึ้นในสมองหรือจิตของบุคคล
3. ความนึกคิด (Thinking) ความนึกคิดถือว่าเป็นขั้นสุดท้ายของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นใน

จากการศึกษา สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning) โดยผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด มีความร่วมมือทั้งด้านความคิด การทำงาน และความรับผิดชอบร่วมกันจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้ การที่จะช่วยให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายนั้น กลุ่มจะต้องมีหัวหน้าที่ดี สมาชิกดี และกระบวนการทำงานดี นั่นคือ มีความเข้าใจในเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ผู้เรียนมีการพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด มีการสัมพันธ์กัน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการวิเคราะห์กระบวนการของกลุ่ม และมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ควรมีการประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยวิธีการที่หลากหลายและควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน และครูควรจัดให้ผู้เรียนมีเวลาในการวิเคราะห์การทำงานกลุ่มและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีโอกาสที่จะปรับปรุงส่วนบกพร่องของกลุ่มเดียว ผู้รายงานได้นำทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning) ที่ประยุกต์ในการสอน มาใช้ในกระบวนการ 8 ขั้นตอน โดยดำเนินการในกระบวนการพัฒนาโครงงานคุณธรรมของนักเรียน

ผู้รายงานได้นำทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning) มาเป็นหลักการ องค์ประกอบ และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning) เพื่อเป็นแนวคิดหลักสำคัญของแนวคิดในการวิธีการขับเคลื่อนโรงเรียนด้วยกระบวนการ 8 ขั้นตอน สร้างคนดีสู่สังคมของโรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ซึ่งเป็นกิจกรรมขั้นตอนที่นักเรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นนามธรรม และยากต่อการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเข้าใจ และเกิดคุณธรรม จึงประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperatives Learning Theory) มาใช้ในกระบวนการพัฒนาโครงงานคุณธรรมในชั้นเรียนของตนเอง ประกอบด้วย 8 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ระบุปัญหาในห้องเรียนโดยนักเรียนเอง ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวิธีการหรือกิจกรรมที่จะแก้ปัญหา ขั้นตอนที่ 3 ลงมือทำกิจกรรมหรือแก้ปัญหา ขั้นตอนที่ 4 ทบทวนหลังการปฏิบัติงาน ขั้นตอนที่ 5 ประเมินพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ขั้นตอนที่ 6 ถอดบทเรียน ขั้นตอนที่ 7 รายงานผล และขั้นตอนที่ 8 เผยแพร่สู่สังคม

ในการดำเนินการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมด้วยกระบวนการ 8 ขั้นตอนสร้างคนดีสู่สังคมโรงเรียน เป็นกระบวนการสำคัญในการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ กลไกสำคัญในการดำเนินการคือ ครูและบุคลากร ดังนั้นเพื่อให้เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของครูและบุคลากร จึงได้ประยุกต์ใช้หลักการ องค์ประกอบ และแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperatives Learning Theory) มาเป็นขั้นตอนการทำงานที่มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม ทั้งการสร้างทีมงานของครู ทีมงานของนักเรียนแกนนำ ทีมงานของห้องเรียนคุณธรรม ตลอดจนทีมงานที่สร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกโรงเรียน ซึ่งในการประสานงานที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ดำเนินการค้นหาคำถามสาเหตุกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก และคุณธรรมในการแก้ปัญหาที่กำหนดกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาศักยภาพครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินการกิจกรรมโครงการอย่างมีส่วนร่วม ครูจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนที่บูรณาการคุณธรรม

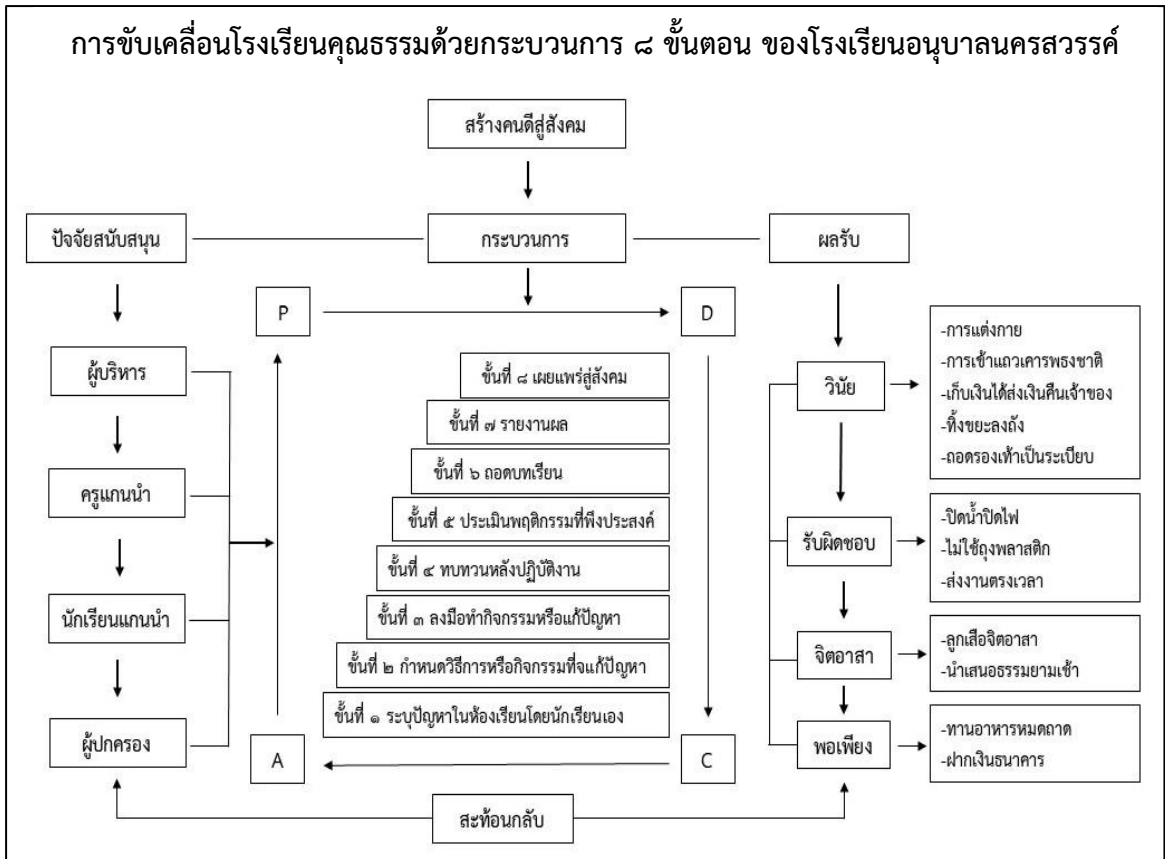
อัตลักษณ์ ส่งผลให้มีโครงการระดับห้องเรียน และการสื่อสารที่ดี เพื่อเผยแพร่ผลงานในองค์กร ส่งผลให้การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวทางการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์

การดำเนินงานของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 ในฐานะที่ผู้รายงานได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จึงมีแนวคิดในการพัฒนาคุณธรรม โดยการจัดการเรียนรู้คุณธรรมสู่ห้องเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อสนองพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ว่า “ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง” โดยให้นักเรียนจัดทำโครงการคุณธรรมให้สอดคล้องกับสภาพจริงของโรงเรียน นอกจากนี้ในการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เป็นนามธรรม ยากต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเข้าใจ และเกิดคุณธรรม สภาพดังกล่าวจึงใช้วิธีการขับเคลื่อนโรงเรียนด้วยกระบวนการ 8 ขั้นตอน สร้างคนดีสู่สังคมของโรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ซึ่งเป็นกิจกรรมขั้นตอนที่นักเรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperatives Learning Theory) มาใช้ในกระบวนการพัฒนาโครงการคุณธรรมด้านต่าง ๆ

การขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมด้วยกระบวนการ 8 ขั้นตอน สร้างคนดีสู่สังคมโรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ เป็นกระบวนการดำเนินใน 8 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ระบุปัญหาในห้องเรียนโดยนักเรียนเอง
  - ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวิธีการหรือกิจกรรมที่จะแก้ปัญหา
  - ขั้นตอนที่ 3 ลงมือทำกิจกรรมหรือแก้ปัญหา
  - ขั้นตอนที่ 4 ทบทวนหลังการปฏิบัติงาน
  - ขั้นตอนที่ 5 ประเมินพฤติกรรมที่พึงประสงค์
  - ขั้นตอนที่ 6 ถอดบทเรียน
  - ขั้นตอนที่ 7 รายงานผล
  - ขั้นตอนที่ 8 เผยแพร่สู่สังคม
- แสดงได้ดังภาพ ที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 แสดงกระบวนการ 8 ขั้นตอน สร้างคนดีสู่สังคมของโรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ แหล่งที่มา : รายงานผลการดำเนินการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์, 2561.

วิธีการดังกล่าวเป็นการนำกระบวนการ 8 ขั้นตอน มาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ เพื่อสร้างคนดีสู่สังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระบุปัญหาในห้องเรียนโดยนักเรียนเอง

เป็นการจัดกิจกรรมโดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น การเรียนรู้เนื้อหาที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาความรู้แก้ไขปัญหได้ด้วยตัวเอง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวิธีการหรือกิจกรรมที่จะแก้ปัญหา

2.1. การวิเคราะห์ และกำหนดรายละเอียดของปัญหา

ในการที่จะแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งได้นั้น สิ่งแรกที่ต้องทำคือทำความเข้าใจเกี่ยวกับถ้อยคำต่าง ๆ ในปัญหาแล้วแยกปัญหาให้ออกกว่าอะไรเป็นสิ่งที่ต้องหา แล้วมีอะไรเป็นข้อมูลที่กำหนด และมีเงื่อนไขใดบ้าง หลังจากนั้นจึงพิจารณาว่าข้อมูลและเงื่อนไขที่กำหนดให้เพียงพอที่จะหาคำตอบของปัญหาได้หรือไม่ ถ้าไม่พอเพียง ให้หาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อที่จะแก้ไขปัญหานั้น

2.1.1 การระบุข้อมูลเข้า ได้แก่ การพิจารณาข้อมูลและเงื่อนไขที่กำหนดมากับปัญหา

2.1.2 การระบุข้อมูลออก ได้แก่ การพิจารณาเป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการคำตอบ หรือผลลัพธ์

2.1.3 การกำหนดวิธีประมวลผล ได้แก่ การพิจารณาวิธีหาคำตอบ หรือผลลัพธ์

2.2. การวางแผนในการแก้ปัญหา

จากการทำความเข้าใจกับปัญหาจะช่วยให้เกิดการคาดคะเนว่าจะใช้วิธีการใด ในการแก้ปัญหาเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ ประสบการณ์เดิมของผู้ปัญหาจะมีส่วนช่วยอย่างมาก ฉะนั้นในการเริ่มต้นจึงควรจะเริ่มด้วยการถามตนเองว่า “เคยแก้ปัญหาในทำนองเดียวกันนี้มาก่อนหรือไม่” ในกรณีที่มีประสบการณ์มาก่อนควรจะใช้ประสบการณ์เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา สิ่งที่จะช่วยให้เรา เลือกรูปแบบประสบการณ์เดิมได้ดีขึ้นคือ การมองดูสิ่งที่ต้องการหา และพยายามเลือกปัญหาเดิมที่มี ลักษณะคล้ายคลึงกัน เมื่อเลือกได้แล้วก็เท่ากับมีแนวทางว่าจะใช้ความรู้ใดในการหาคำตอบหรือ แก้ปัญหา โดยพิจารณาว่าวิธีการแก้ปัญหาเดิมนั้นมีความเหมาะสมกับปัญหาหรือไม่ หรือต้องมีการ ปรับปรุงเพื่อให้ได้วิธีการแก้ปัญหาที่ดีขึ้น

ในกรณีที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาทำนองเดียวกันมาก่อน ควรเริ่ม จากการมองดูสิ่งที่ต้องการหา แล้วพยายามหาวิธีการเพื่อให้ได้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ต้องการหา กับข้อมูลที่มีอยู่ เมื่อได้ความสัมพันธ์แล้วต้องพิจารณาว่าความสัมพันธ์นั้นสามารถหาคำตอบได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ก็แสดงว่าต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมหรืออาจจะต้องหาความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นต่อไป เมื่อได้ แนวทางในการแก้ปัญหาแล้วจึงวางแผนในการแก้ปัญหาเป็นขั้นตอน

2.3 การดำเนินการแก้ปัญหาตามแนวทางที่วางไว้

เมื่อได้วางแผนแล้วก็ดำเนินการแก้ปัญหา ระหว่างการดำเนินการแก้ปัญหาอาจทำให้ เห็นแนวทางที่ดีกว่าวิธีที่คิดไว้ ก็สามารถนำมาปรับเปลี่ยนได้

2.4 การตรวจสอบ

เมื่อได้วิธีการแก้ปัญหาแล้วจำเป็นต้องตรวจสอบว่า วิธีการแก้ปัญหาได้ผลลัพธ์ ถูกต้องหรือไม่

ขั้นตอนที่ 3 ลงมือทำกิจกรรมหรือแก้ปัญหา

การแก้ปัญหาเป็นงานหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ต้องใช้ข้อมูลและ เจือจางที่เกี่ยวข้องผ่านกระบวนการคิด และลงมือทำงานได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ การแก้ปัญหาคงต้อง ดำเนินการเป็นขั้นตอนจึงประสบความสำเร็จดังนี้

1. พิจารณาปัญหา หมายถึง การเข้าใจปัญหาว่า ปัญหานั้นคืออะไร มีข้อมูลและ เจือจางที่เกี่ยวข้องบ้าง ผลลัพธ์ที่ต้องการหรือความคาดหวังคืออะไร

2. วางแผน หมายถึง การกำหนดและจัดลำดับสิ่งที่จะต้องกระทำเพื่อแก้ปัญหา

3. แก้ปัญหา หมายถึง การลงมือทำสิ่งที่กำหนดไว้ในแผนเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ

4. ตรวจสอบ หมายถึง การตรวจสอบ เปรียบเทียบว่าผลลัพธ์นั้นตรงตามที่คาดไว้ หรือไม่ถ้าไม่ใช่อาจเป็นเพราะไม่เข้าใจปัญหาดีพอ หรือการดำเนินการแก้ปัญหาอาจไม่ถูกต้องซึ่ง จะต้องปรับปรุงกระบวนการแก้ปัญหาโดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการพิจารณาปัญหาอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 4 ทบทวนหลังปฏิบัติงาน

การทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) หมายถึง เทคนิคที่ใช้ทบทวนกระบวนการการทำงาน ทั้งด้านความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการสะท้อนความคิดเห็นแลงเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงาน และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น โดยคงไว้ซึ่งวิธีการที่ดีอยู่แล้ว และแก้ปัญหาค่าที่เคยเกิดขึ้นเพื่อป้องกันการเกิดซ้ำ รวมทั้งมีการบันทึก/ถอดบทเรียนที่ได้รับเพื่อใช้เป็นข้อมูล/ความรู้ในการทำงานครั้งต่อ ๆ ไปอย่างเป็นระบบ เช่น จัดทำเป็น Flow, Checklist เป็นต้น โดยแนวทางการทำ AAR คือ ทีมงานร่วมกันตอบคำถามภายหลังการทำงานใน 5 ข้อ ดังนี้

1. เป้าหมายหรือความคาดหวังท่าน
2. เป็นไปตามเป้าหมายหรือความคาดหวังหรือไม่ เพราะอะไร
3. สิ่งที่เกิดขึ้นเป้าหมายหรือความคาดหวัง เพราะอะไร
4. สิ่งที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือความคาดหวัง หรือปัญหาที่พบ เพราะอะไร
5. ท่านจะกลับไปทำอะไรต่อ หรือปรับปรุงการทำงานอย่างไร

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินพฤติกรรมที่พึงประสงค์

นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมอัตลักษณ์ หรือกรอบแนวคิดของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพอัตลักษณ์ตามที่โรงเรียนกำหนด ได้รับการยอมรับจากชุมชน และได้รับรางวัลในระดับต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 6 ถอดบทเรียน

วิธีการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่งที่เน้นเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบเพื่อสกัดความฝังลึกในตัวคน และองค์ความรู้ของท้องถิ่นออกมาเป็นบทเรียน ที่สามารถนำไปสรุป และสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ คู่มือ สื่อรูปแบบต่าง ๆ

โดยผลที่ได้จากการถอดบทเรียน นอกจากสื่อชุดความรู้แล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ร่วมกระบวนการถอดบทเรียนจะต้องเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันนำมาซึ่งการปรับวิถีคิด และวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์ และมีคุณภาพ

การถอดบทเรียนประกอบด้วย

1. ประสบการณ์
2. เรียนรู้
3. ความรู้
4. สกัดหรือดึงออกมาจัดระบบ (สกัดเอาความรู้ที่ได้เรียนรู้ ออกมาจัดระบบให้เป็น

หมวดหมู่นำไปใช้ประโยชน์ หรือปฏิบัติได้ และเกิดผลดี)

ขั้นตอนที่ 7 รายงานผล

เป็นการรายงานผลการดำเนินงานโครงการคุณธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนรู้ถึงการทำความดี เพื่อนำไปสู่การพัฒนา และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 8 เผยแพร่สู่สังคม

- นำเสนอผลงาน / กับผู้ศึกษาดูงาน
- เว็บไซต์ของโรงเรียน www.anuban-nsw.ac.th/
- เป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนต่าง ๆ

ในการดำเนินการการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมด้วยกระบวนการ 8 ขั้นตอนสร้างคนดีสู่สังคมโรงเรียน เป็นกระบวนการสำคัญในการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของครูและบุคลากรที่มีพื้นฐานแนวคิดมาประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperatives Learning Theory) เป็นขั้นตอนการทำงานที่มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม ทั้งการสร้างทีมการทำงานของครู ทีมการทำงานของนักเรียนแกนนำ ทีมการทำงานของห้องเรียนคุณธรรม ตลอดจนทีมงานที่สร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกโรงเรียน ซึ่งในการประสานงานที่ส่งผลต่อการดำเนินงานต้องผ่านการสื่อสารที่ดีในองค์กร จึงจะส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ที่มีประสิทธิภาพ

การดำเนินงานกิจกรรมโรงเรียนคุณธรรม

1. โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี/โครงการ/กิจกรรมด้านคุณธรรมที่เป็นระบบต่อเนื่อง

โรงเรียนดำเนินการประชุมผู้บริหาร คณะครู กรรมการสถานศึกษาและนักเรียนแกนนำในการวางแผนการจัดทำโครงการคุณธรรม การร่วมกันอภิปรายถึงปัญหาและหาวิธีการแก้ปัญหา โดยให้ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และระบุโครงการโรงเรียนคุณธรรมลงในแผนพัฒนาโรงเรียนซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องทุกปี

2. โรงเรียนดำเนินการค้นหาปัญหาสาเหตุกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก และคุณธรรมในการแก้ปัญหา กำหนดกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ผู้บริหารครูบุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนหรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

โรงเรียนจัดอบรมพัฒนาศักยภาพครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องโรงเรียนคุณธรรม การวางแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อจัดตั้งนักเรียนแกนนำจัดเลือกแกนนำนักเรียนในแต่ละห้องเรียน มาอบรมพัฒนาศักยภาพ เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องโรงเรียนคุณธรรม หลังจากรอบรมครู และนักเรียนแกนนำ โรงเรียนจึงได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งนักเรียนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับความแตกต่างของคุณธรรมจริยธรรม ระดมสมองจากการทำใบงานเพื่อกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกหลังจากนักเรียนระดมสมองจากการทำใบงานเพื่อกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกได้แล้ว นักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้คุณธรรมเป้าหมายของกลุ่มตนเอง จากนั้นนำคุณธรรมของแต่ละกลุ่มมาสรุปเพื่อมาเป็นคุณธรรมเป้าหมายของโรงเรียน คุณธรรมอัตลักษณ์ หรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ได้แก่ “วินัย รับผิดชอบ จิตอาสา พอเพียง”

3. โรงเรียนจัดค่ายยุวชนคนคุณธรรม

โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ดำเนินงานจัดค่ายยุวชนคนคุณธรรม ได้แก่

3.1 ค่ายสภานักเรียน

3.2 ค่ายคุณธรรมนำชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียง

4. โรงเรียนจัดกิจกรรมคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน

โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ มีการจัดอบรมนักเรียนทุกระดับชั้น เพื่อจัดกิจกรรมคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน จนได้โครงการคุณธรรมระดับห้องเรียน ห้องเรียนละอย่างน้อย 1 โครงการงาน

5. นักเรียนประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมอัตลักษณ์หรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

นักเรียนทุกคนปฏิบัติตามแนวการแก้ไขปัญหาโครงการคุณธรรมที่เกิดจากการระดมสมองอย่างต่อเนื่อง มีการแต่งตั้งทีมนิเทศผลการดำเนินงาน โดยในทีมประกอบด้วยผู้บริหาร คุณครู นักเรียนและกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่ในการติดตามผลการทำงานในทุก ๆ กิจกรรม และมีการทำ AAR รายเดือน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานระยะเวลาในการประเมินผลการทำงาน จะแบ่งเป็น ติดตามเป็นรายสัปดาห์โดยหัวหน้ากิจกรรมแต่ละกิจกรรม ว่ามีการทำงานทุกวันหรือไม่ แล้วมีการนิเทศเป็นรายเดือน

6. ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการคุณธรรมอัตลักษณ์หรือตามกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โดยผ่านโครงการคุณธรรมและกิจกรรมอื่น ๆ

ผู้บริหารมอบนโยบายให้คุณครูทุกท่านบูรณาการคุณธรรมสอดแทรกลงใน การเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระวิชา ทุกชั้นเรียน โดยมีการจัดทำแผนการสอน เพื่อเป็นการสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับเด็กในทุกวันและทุกเวลา รวมทั้งมีการบูรณาการคุณธรรมในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริง เช่นการออมเงินกับธนาคารโรงเรียน การแยกขยะ การประหยัดน้ำ ประหยัดไฟฟ้า นอกจากนี้ยังมีแผนบูรณาการโครงการคุณธรรมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมค่ายคุณธรรมนำชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียง

7. มีผลงานโครงการคุณธรรมระดับห้องเรียน ผลงานระดับห้องเรียนจำนวน โครงการแยกตามคุณธรรมอัตลักษณ์

8. โรงเรียนสะอาดบรรยากาศร่มรื่นสวยงามปลอดภัย มีสถานที่ในการปลูกฝังปฏิบัติด้านคุณธรรม ได้แก่ ห้องพระพุทธศาสนา รายการพบนันยามเช้าทางเคเบิลทีวีกิจกรรมธรรมะยามเช้า หอประชุมรัตนินทร์สโรช ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา (กิจกรรมสอบธรรมศึกษา)

วิธีการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์

1. การสื่อสารสร้างความเข้าใจ

จัดอบรมพัฒนาศักยภาพครู กรรมการสถานศึกษา เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องโรงเรียนคุณธรรม การวางแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อจัดตั้งนักเรียนแกนนำ

2. การสร้างแกนนำ

จัดเลือกแกนนำนักเรียนในแต่ละห้องเรียน จำนวนห้องเรียนละ 5 คน มาอบรมพัฒนาศักยภาพ เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องโรงเรียนคุณธรรม

3. ประชุมระดมสมอง

3.1 การกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก

หลังจากการอบรมครูและนักเรียนแกนนำ โรงเรียนจึงได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้น ป.4-6 ซึ่งนักเรียนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับความแตกต่างของคุณธรรมจริยธรรม ระดมสมองจากการทำใบงานเพื่อกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก

3.2 การกำหนดคุณธรรมเป้าหมาย

หลังจากนักเรียนระดมสมองจากการทำใบงานเพื่อกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกได้แล้ว นักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้คุณธรรมเป้าหมายของกลุ่มตนเอง จากนั้นนำคุณธรรมของแต่ละกลุ่มมาสรุปเพื่อมาเป็นคุณธรรมเป้าหมายของโรงเรียน

4. การจัดทำตารางคุณธรรมอัตลักษณ์

นำคุณธรรมเป้าหมายมาสร้างตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ ซึ่งในตารางจะมีพฤติกรรมเชิงบวกของผู้บริหาร ครูและนักเรียน ปรากฏอยู่ในตาราง

ตารางที่ 2.3 ตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์

คุณธรรมเป้าหมาย	พฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก		
	ผู้บริหาร	ครู	นักเรียน
วินัย	ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ และจรรยาบรรณของครู	ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางราชการ และรู้จักสามัคคี	ตั้งใจเรียน เคารพกฎระเบียบของสถานศึกษา
รับผิดชอบ	ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถ ให้ความสำคัญกับทุกกิจกรรม	ปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถ ดูแลรักษาทรัพย์สินของทางราชการ	ตั้งใจเรียน ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย
จิตอาสา	อุทิศเวลาให้กับราชการ	อุทิศเวลาให้กับสถานศึกษา	ช่วยเหลือเพื่อน อาสาทำงานเพื่อส่วนรวม
พอเพียง	ปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทเรื่องความพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดี	ใช้วัสดุอย่างประหยัด มีเหตุผลรับฟังปัญหาต่าง ๆ อย่างสุขุม	รู้จักคุณค่าของทรัพยากรและใช้อย่างประหยัด คุ่มค่า ไม่ทิ้งโดยเปล่าประโยชน์ รู้จักเก็บออม ใช้น้ำ ประปา และไฟฟ้าอย่างประหยัด

วิธีการกำหนดการบรรลุเป้าหมาย

1. การวางแผน/การจัดทำโครงการคุณธรรม

มีการประชุมผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนแกนนำ ในการวางแผนการจัดทำโครงการคุณธรรม การร่วมกันอภิปรายถึงปัญหาและหาวิธีการแก้ปัญหา โดยให้ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และระบุโครงการโรงเรียนคุณธรรมลงในแผนพัฒนาโรงเรียน

2. การเป็นแบบอย่างที่ดี

กิจกรรมโครงการคุณธรรม เป็นกิจกรรมที่นักเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 – ประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งในวัยที่แตกต่างกัน นักเรียนในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จึงได้ให้นักเรียนรุ่นพี่เป็นตัวอย่างในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมโครงการคุณธรรมจะเป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีของรุ่นพี่ให้รุ่นน้องได้ดูเป็นแบบอย่างต่อไป

3. การพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ได้บรรจุโครงการคุณธรรมไว้ในแผนพัฒนาโรงเรียน จึงได้มีการกำหนดงบประมาณในการจัดสรรอุปกรณ์ สิ่งของ ที่นักเรียนต้องการในการจัดทำโครงการคุณธรรมให้สำเร็จลุล่วงไปได้ รวมทั้งได้พัฒนาสภาพแวดล้อมในสวนเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนได้ใช้ในการศึกษาหาความรู้ การเก็บเกี่ยวผลผลิตและดูแลรักษาได้อีกด้วย

4. การบูรณาการคุณธรรมในการเรียนการสอน/ในชั้นเรียน

ผู้บริหารมอบนโยบายให้คุณครูทุกท่านบูรณาการคุณธรรมสอดแทรกลงในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระวิชา ทุกชั้นเรียน โดยมีการจัดทำแผนการสอน เพื่อเป็นการสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับเด็กในทุกวันและทุกเวลา

5. การบูรณาการคุณธรรมในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

บูรณาการในกิจกรรมลูกเสือยุวกาชาด

เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย

1. การสื่อสารสร้างความเข้าใจทั้งโรงเรียน

1.1 มีการประชุมผู้บริหาร คณะครู กรรมการสถานศึกษาและนักเรียนแกนนำ ในการวางแผนการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพครู ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องโรงเรียนคุณธรรม การวางแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อจัดตั้งนักเรียนแกนนำ

1.2 การสร้างแกนนำ (ครู-นักเรียน) เพื่อเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย จัดเลือกแกนนำนักเรียนในแต่ละห้องเรียน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวนห้องเรียนละ 5 คน มาอบรมพัฒนาศักยภาพ เพื่อทำความเข้าใจในการจัดกิจกรรมพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม

2. การนิเทศติดตามภายใน และการนิเทศติดตามโดยผู้นิเทศ

2.1 รูปแบบ/วิธีการ/ผู้รับผิดชอบมีการแต่งตั้งทีมนิเทศผลการดำเนินงาน โดยในทีมประกอบด้วยผู้บริหาร คุณครู นักเรียนและกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่ในการติดตามผลการทำงานในทุก ๆ กิจกรรมและมีการทำ AAR รายเดือนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน

2.2 ระยะเวลา ระยะเวลาในการประเมินผลการทำงาน จะแบ่งเป็นการติดตามเป็นรายสัปดาห์โดยหัวหน้ากิจกรรมแต่ละกิจกรรม ว่ามีการทำงานทุกวันหรือไม่ การนิเทศเป็นรายเดือน โดยทีมนิเทศ ตัวอย่างปฏิทินการนิเทศ ดังนี้

ตารางที่ 2.4 การนิเทศ กำกับ ติดตาม

กิจกรรมที่รับการนิเทศ	ผู้นิเทศ	ระยะเวลาดำเนินการ
คุณธรรมที่ 1 วินัย : มีวินัยใส่ใจสิ่งแวดล้อม	1. ครูหัวหน้าสายชั้น	1. ทุกสิ้นเดือน
คุณธรรมที่ 2 รับผิดชอบ : ปิดน้ำปิดไฟ	2. คณะกรรมการ	2. ทุกวันก่อนกลับบ้าน
คุณธรรมที่ 3 จิตอาสา : ลูกเสือจิตอาสาพัฒนาสังคม	3. หัวหน้าห้อง	3. สัปดาห์ละ 1 ครั้ง
คุณธรรมที่ 4 พอเพียง : กินข้าวหมดถาดช่วยชาติพอเพียง	4. ครูหัวหน้าโครงการ	4. ทุกวันหลังรับประทานอาหารกลางวัน

3. เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสังเกตการณ์ทำงาน ประเมินโดยทีมนิเทศ

4. การส่งเสริมสนับสนุนและการเสริมแรงในรูปแบบต่าง ๆ

การส่งเสริมและการเสริมแรง จะเป็นการเสริมแรงทางบวก โดยการให้รางวัลแก่นักเรียนที่ทำความดี มีการจดบันทึกสถิติการทำความดี เมื่อนักเรียนทำความดีได้ในคะแนนที่ตั้งไว้จะได้เข็มกลัดความดี เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและจะปฏิบัติความดีสืบต่อไป

5. การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน

5.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และกรรมการสถานศึกษา ได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อจัดทำโครงการต่าง ๆ

5.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมขยะสร้างค่า ลดปัญหาสิ่งแวดล้อม วันพระ ที่มีการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน

5.3 การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ได้มีการร่วมกันแก้ปัญหที่เกิดขึ้น

5.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และกรรมการสถานศึกษา ได้มีการจัดตั้งทีมนิเทศติดตามเพื่อประเมินการทำงาน และนำผลมาปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

6. การทบทวนหลังการปฏิบัติงาน : AAR

การปฏิบัติกิจกรรมโครงการ จะมีการนิเทศทุกสิ้นเดือน ในแต่ละครั้งหลังการนิเทศ จะมีการทำ AAR เพื่อทบทวนการทำงานของแต่ละกลุ่มที่ผ่านมา ว่ามีปัญหาหรือต้องมีการแก้ไข ปัญหาให้ดีขึ้นอย่างไร

7. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในโรงเรียน เกิดขึ้นโดยการจัดการเรียนในรายวิชาลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ มีการหมุนเวียนของครูในการให้ความรู้ในการประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ ให้กับนักเรียนทุกชั้นได้เรียนรู้เหมือนกันหมดทั้งโรงเรียน ไม่เฉพาะเจาะจงเฉพาะประจำชั้นของตนเอง

8. การประเมินผลและการนำผลการประเมินไปพัฒนาการดำเนินงาน

การประเมินผลโดยการทำแบบประเมินความพึงพอใจในแต่ละโครงการ แล้วนำผลการประเมินมาพัฒนาโครงการให้ดียิ่งขึ้น

9. การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ของโครงการเริ่มตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ในการประชุมผู้ปกครองตอนเปิดภาคเรียน เพื่อให้อธิบายวัตถุประสงค์ของโครงการให้ผู้ปกครองรับทราบ ตลอดจนระหว่างการศึกษาปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ จะมีการประชาสัมพันธ์ผ่าน Facebook โรงเรียน ผ่านการจัดทำแผ่นพับ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ก็เป็นการประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่งด้วย

สรุปได้ว่า การดำเนินการโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ครอบคลุมการ 8 ขั้นตอน สร้างคนดีสู่สังคมโรงเรียนและมีการกำหนดเป้าหมายคุณธรรมอัตลักษณ์ การขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การนิเทศติดตาม การใช้กลไกการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายในการขับเคลื่อนการจัดทำโครงการคุณธรรม และโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์

5. หลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

5.1 ความหมายของการประเมิน

มีนักวิชาการให้ความหมายของการประเมิน ไว้หลายท่าน ดังนี้

ประชุม รอดประเสริฐ (2545 : 73) กล่าวว่า การประเมินไว้ว่า การประเมินหรือการประเมินผล มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Evaluation ซึ่งหมายถึงกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การศึกษา (Research) การวัดผล (Measurement) การตรวจสอบรายงานผล (Appraisal) การควบคุมดูแล (Monitoring) การประมาณการ (Assessment) และการพิจารณาตัดสิน (Judgment) เป็นต้น ซึ่งคำดังกล่าวอาจสรุปเป็นความหมายหรือ คำจำกัดความร่วมกันได้ว่า เป็นการประมาณค่า หรือการประเมินผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงาน โดยข้อมูลที่ได้รวบรวมด้วยวิธี การสอบถาม ทดสอบ สังเกต และวิธีการอื่นๆ แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อตัดสินว่าการดำเนินงานนั้นมีคุณค่า หรือบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานนั้นมากน้อยเพียงใด

เชาว์ อินโย (2553 : 4) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึงกระบวนการ พิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อช่วยในการตัดสินใจ ดีค่าผลการดำเนินการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ

พิสนุ พงศ์ศรี (2553 : 4) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการตัดสิน คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยการนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

สรุปได้ว่าการประเมินเป็นกระบวนการในการพิจารณาประมาณค่า คุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยใช้สารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อช่วยในการตัดสินใจดีค่าผลการดำเนินการนั้น ๆ

5.2 ความหมายของการประเมินโครงการ

มีผู้ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้หลายท่าน ดังนี้

สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550 : 149) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการ หมายถึงกระบวนการตรวจสอบหรือชี้แจงประสิทธิภาพของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย (2552 : 37) ให้ความหมายว่า การประเมินโครงการเป็นการ ตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือ แผนงานนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ/แผนงาน กล่าวคือ แผนงาน/โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการและแผนงานหรือไม่เพียงใด ทำได้ทั้งการประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินขณะการอยู่ และการประเมินผล แผนงาน/โครงการหลังจากการดำเนินงานได้สิ้นสุดแล้ว

เชาว์ อินโย (2553 : 12) ได้อธิบายความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงหรือกฎเกณฑ์ ต่างๆ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อตัดสินความสำเร็จของโครงการอีกด้วย การประเมินโครงการเป็นการดำเนินงานที่ไม่ใช้ความพยายามในการสร้างทฤษฎี หรือพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ การประเมินโครงการที่นำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์นั้น เป็นการเตรียมสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุง โครงการทางสังคม เหตุผลประการสำคัญที่จำเป็นต้องประเมินโครงการก็คือ มีทางเลือกในการดำเนิน โครงการได้มากมายที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องประเมินโครงการว่า ประสบความสำเร็จหรือไม่

สรุปได้ว่าการประเมินโครงการเป็นกระบวนการในการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ ข้อมูลของการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาประมาณค่า คุณลักษณะ คุณประโยชน์ ประสิทธิภาพ และคุณภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการต่อไป

5.3 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2552 : 57) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมิน มี 2 ประการ คือ

1. การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น เพราะการประเมินช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง และพัฒนาโครงการ

2. การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินคุณค่าของโครงการ ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการตัดสินคุณค่าของโครงการ ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการ เพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นที่คล้ายคลึงกันต่อไป

เชาวิ อินโย (2553 : 12) ได้อธิบายความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ว่า การประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อตัดสินความสำเร็จของโครงการอีกด้วย การประเมินโครงการเป็นการดำเนินงานที่ไม่ใช้ความพยายามในการสร้างทฤษฎี หรือพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ การประเมินโครงการที่นำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์นั้นเป็นการเตรียมสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงการทางสังคม เหตุผลประการสำคัญที่จำเป็นที่ต้องประเมินโครงการ คือ มีทางเลือกในการดำเนินโครงการได้มากมายที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องประเมินโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่

สำราญ มีแจ่ม (2558 : 20) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยชี้ให้เห็นว่าจุดประสงค์ของการดำเนินงานนั้นเหมาะสมและเป็นไปได้เพียงใด การดำเนินงานโครงการใดใดก็ตามจะต้องมีการกำหนดจุดประสงค์การดำเนินงาน การประเมินจะเป็นตัวช่วยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการนี้ และการดำเนินงานนั้นมีความเป็นไปได้เพียงใด

2. ทำให้ทราบว่าการดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินโครงการนั้น นอกจากจะประเมินส่วนอื่น ๆ แล้วจะต้องประเมินว่า การดำเนินงานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าได้ดำเนินงานไปแล้ว ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

3. กระตุ้นให้มีการเร่งรัด ปรับปรุงการดำเนินงาน การประเมินจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ดำเนินงาน มีการเร่งรัด และปรับปรุงการดำเนินงานเมื่อพบข้อบกพร่องในการดำเนินงาน

4. ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ซึ่งจะใช้เป็นหลักในการปรับปรุงการดำเนินงาน การประเมินการดำเนินงานทุกขั้นตอน จะทำให้พบข้อบกพร่อง

5. ช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการลดความสูญเปล่าในการใช้ทรัพยากร ผู้ดำเนินงานบางคน บางครั้งมักไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้ดี และเต็มความสามารถ ซึ่งการประเมินจะช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพได้

6. ช่วยให้ข้อสนเทศแก่ผู้บริหารในด้านการดำเนินงาน ผู้บริหารต้องทราบข้อมูลทุกแง่มุมของผลจากการประเมิน ซึ่งผู้บริหารจะได้นำไปพิจารณาวินิจฉัย และตัดสินใจ สั่งการได้ถูกต้อง

7. ใช้เป็นแนวทางในการกำหนด วิธีการดำเนินงานที่เหมาะสมในครั้งต่อไป การประเมินผลโครงการที่ดำเนินการในปัจจุบัน จะทำให้ ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่อง ต่าง ๆ ของวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะเป็แนวทางในการแก้ไข ที่จะดำเนินโครงการประเภทนี้ ต่อไป

สรุปได้ว่าการประเมินโครงการมีความสำคัญ เพื่อทราบความต้องการจำเป็น ความเป็นไปได้หรือมีความเหมาะสมของการดำเนินงาน ความสำเร็จ ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน เป็นหลักในการปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

5.4 ประเภทของการประเมินโครงการ

มีผู้กล่าวถึงประเภทของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 93-94) ได้แบ่งประเภทของการประเมินโครงการไว้หลายประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนา เรียกว่า การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินขณะโครงการหรือกิจกรรมนั้นกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งสามารถนำผลประโยชน์ไปปรับปรุง ดำเนินงานได้ดีขึ้นอย่างทันทั่วทั้งที่ และการประเมินเพื่อตัดสินผล (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อบ่งชี้ระดับผลสัมฤทธิ์ของผลงานหรือโครงการ เป็นการประเมินหลังจาก สิ้นสุดโครงการแล้ว

2. แบ่งตามยึดหลักในการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินที่ยึดเป้าหมายของโครงการหรืองานที่เป็นเกณฑ์ ที่เรียกว่า Goal Based Evaluation การประเมินตามแนวทางนี้ ผู้ประเมินไม่จำเป็นต้องทราบเป้าหมายของโครงการเป็นการประเมินผลทั้งหมดที่เกิดขึ้น ทั้งผลโดยตรง และผลโดยอ้อมของโครงการตลอดจนประเมินผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบของโครงการ

3. แบ่งตามลำดับเวลาประเมิน โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ระยะ การประเมินก่อนทำโครงการไปปฏิบัติ (Intrinsic Evaluation) โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแผนงาน โครงการก่อนเสนอเพื่อขออนุมัติให้ดำเนินการกระบวนการดังกล่าว เรียกว่าวิเคราะห์โครงการ (Project Appraisal or Analysis) ระยะที่ 2 คือ การประเมินขณะดำเนินงานหรือโครงการ (On Going Evaluation) เพื่อพิจารณาความก้าวหน้าของโครงการผลการประเมินระยะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อ การปรับปรุงดำเนินงาน และระยะสุดท้าย คือ การประเมินเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ และหลังเสร็จสิ้น โครงการระยะหนึ่ง กระบวนการประเมินหลังจากโครงการสิ้นสุดไประยะหนึ่ง เรียกว่า กระบวนการติดตามผล (Follow-up Study หรือ Tracer Study)

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551 : 77-78) จำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) เป็นการศึกษาระเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่เริ่มโครงการใด ๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยนำเข้า ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหา อุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์ หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ ในขณะที่เดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ

2. การประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งมักจะใช้ประเมินผลระหว่างแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการผลที่ได้จาก Formative Evaluation นั้นจะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริงนอกจากนั้น Formative Evaluation อาจใช้ในระหว่างดำเนินโครงการ จะช่วยตรวจสอบว่าโครงการได้ดำเนินไปตามแผนของโครงการอย่างไรอาจเรียกชื่อเฉพาะว่า Implementation Evaluation หรือ Formative Evaluation อาจตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่าดำเนินการได้ผลเพียงไร เรียกว่า Progress Evaluation

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือประเมินผลผลิต (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมสรุป มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ สำหรับโครงการที่มีการดำเนินการระยะยาวก็อาจใช้ Summative Evaluation ในการสรุปย่อความข้อมูลที่ได้จากระยะต่าง ๆ ที่ช่วยให้มีการประเมินสรุปรวมนั้น ส่วนใหญ่จะรวบรวมจากผลของ Formative Evaluation เป็น Summative Evaluation ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำสู่การรายงานว่าโครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบ ความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไร มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไขปรับข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก

4. การประเมินประสิทธิภาพ การประเมินโครงการเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการ หรือผู้ให้ทุนในการยุติ หรือขยายโครงการ

สมคิต พรหมจ้อย (2552 : 38-41) ได้เสนอประเภทของการประเมินใน 3 ลักษณะ คือ แบ่งโดยยึดจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งโดยยึดหลักในการประเมิน และแบ่งตามลำดับเวลาในการประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
  - 1.1 การประเมินเพื่อปรับปรุงบางครั้งก็เรียกว่า การประเมินความก้าวหน้า
  - 1.2 การประเมินเพื่อสรุปผลเรียกว่า การประเมินรวมสรุป
2. แบ่งโดยยึดหลักในการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ
  - 2.1 การประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก เป็นการประเมินที่ว่าทำได้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยทราบก่อนประเมินว่า โครงการนี้มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง
  - 2.2 การประเมินที่อิสระไม่ยึดวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้น ทั้งหมดโดยไม่ทราบว่าจะวัตถุประสงค์ของโครงการนี้มีอะไรบ้าง
3. แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน ได้แก่ การประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินในระหว่างการดำเนินงาน

สรุปได้ว่า จากการศึกษาการแบ่งประเภทของการประเมินโครงการ มีหลายประเภท ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันและแต่ละประเภทมีเกณฑ์แตกต่างกัน การแบ่งประเภท การประเมินโครงการ ขึ้นอยู่กับหลักการ และแนวคิดและเหตุผลของการประเมินผลโครงการที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้นำไปใช้ในการประเมิน โครงการควรเลือกใช้ตามความเหมาะสมซึ่งอาจมีการดัดแปลงปรับปรุงเพื่อให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพและวัตถุประสงค์ของโครงการ

5.5 รูปแบบของการประเมินโครงการ

ทวีศักดิ์ อริยวัฒน์วงศ์ (2551 : 16-17) ได้รวบรวมรูปแบบการประเมินโครงการไว้ดังนี้

รูปแบบการประเมินของครอนบาค

Cronbach L. (1970) ได้เสนอแนวคิดและให้ความหมายเกี่ยวกับการประเมินผลไว้ว่า หมายถึง "การเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา นอกจากนั้นในความคิดเห็นของครอนบาค สิ่งที่เขาเรียกว่า "โครงการ" ก็อาจเป็นได้ ทั้งกิจกรรมใด ๆ ก็ได้

เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางหรือข้อเสนอแนะให้คนส่วนใหญ่ปฏิบัติตลอดจนการทดลองทางการศึกษาอื่น ๆ ครอนบาค มีความเห็นแตกต่างจากไทเลอร์ในเรื่องของการประเมิน ผลการเรียนรู้การสอนตรงที่เขาไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างเฉพาะเจาะจงหรืออย่างแคบ ทั้งนี้ครอนบาคเสนอแนะให้กำหนดไว้อย่างกว้างๆ หรือทั่ว ๆ ไปโดยเขาให้เหตุผลว่าการกำหนดจุดประสงค์เฉพาะเจาะจง ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนสนใจกับพฤติกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้นั้นและจะละเลยไม่ให้ความสนใจเรียนรู้หรือทำการสอนในเรื่องอื่น ๆ มีความเกี่ยวข้องกัน นอกจากนั้นเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเพื่อนำมาประกอบในการประเมิน ครอนบาคก็เสนอแนะให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้านมากกว่าที่จะเก็บข้อมูลเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ข้อมูลทางด้านความรู้ทัศนคติกระบวนการเรียนรู้เป็นต้น และในท้ายที่สุดในการเปรียบเทียบหรือการยึดเกณฑ์เพื่อการประเมินผู้เรียน ครอนบาคก็สนับสนุนให้ใช้วิธีการศึกษาภาพรวมเฉพาะตัวผู้เรียนและไม่ใช้วิธีการเปรียบเทียบระหว่างผู้เรียน

รูปแบบการประเมินของสเติก

Stake, R.E. (1967) ให้ความหมายของการประเมินว่า หมายถึง "การบรรยาย และตัดสินคุณค่าโปรแกรมการศึกษา" และได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินไว้ว่า ผู้รายงานจะต้องทำการบรรยายให้เห็นภาพรวมทั้งหมดโครงการ ทั้งที่เป็นภาพที่คาดหวังของโครงการและภาพที่เป็นจริงของโครงการ ซึ่งภาพรวมในส่วนนี้สเติกเรียกว่าส่วนการบรรยายหรือเมตริกซ์การบรรยายของโครงการ หลังจากนั้นจึงทำการตัดสินให้คุณค่าของโครงการ โดยนำเสนอทั้งที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานหรือเมตริกซ์ การตัดสินคุณค่าของโครงการ ทั้งเมตริกซ์การบรรยาย และเมตริกซ์การตัดสินคุณค่าของโครงการ ประกอบด้วยส่วนย่อย 3 ส่วนด้วยกันคือสิ่งนำ (Antecedence) ปฏิบัติการ(Transactions) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของโครงการในการประเมินผลโครงการนั้น พิจารณาทั้งความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ของส่วนต่างๆ ทั้งสามส่วนในด้านแนวตั้งของเมตริกซ์ทั้ง 2 ซึ่งเป็น การประเมินที่เรียกว่า "ประเมินความสอดคล้องสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Logical Relations Evaluation)" และการประเมินตามแนวนอนของเมตริกซ์ทั้งสอง ซึ่งเป็นการประเมินที่เรียกว่า ประเมินความสอดคล้องสัมพันธ์เชิงประจักษ์ (Empirical Relation Evaluation)

รูปแบบการประเมินของโพรวัส

Provus (1969) ได้ให้ความหมายของการประเมิน เป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับมาตรฐาน เพื่อเป็นการค้นหาความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับผลปฏิบัติงานของแผนงาน อธิบายไว้ว่า มีความไม่สอดคล้องกัน 5 ชนิด ที่สามารถศึกษาได้จากการใช้แผนงาน คือความไม่สอดคล้อง ที่ไม่สัมพันธ์กับขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การออกแบบโครงการคือการกำหนดปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงาน กำหนดกระบวนการดำเนินงาน และกำหนดผลที่คาดหวังจะได้รับจากการดำเนินงาน ขั้นที่ 2 การเตรียมพร้อมเป็นการนำปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงานเข้าสู่กระบวนการ ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน ขั้นที่ 4 ผลผลิตที่เกิดจากโครงการ ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและกำไร

รูปแบบการประเมินโครงการโดยรูปจำลองแบบชิป (CIPP Model)

สมคิด พรหมจ้อย (2552 : 63-66) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบการประเมินแบบชิป เป็นการนำเสนอโดย แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม และคณะ (Daneil L Stufflebeam 1967) ได้เสนอแนวคิด

เกี่ยวกับรูปแบบการประเมิน เรียกว่า ชิปปโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบ การตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมินคือ การใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำ ย่อมาจากคำว่า Context , Input , Process , Product มุ่งประเมิน 4 ด้าน คือ การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) การประเมิน กระบวนการ (Process Evaluation) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามต่างๆ เช่น

- 1.1 เป็นโครงการที่สนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่
- 1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร หรือ นโยบายหน่วยเหนือหรือไม่
- 1.3 เป็นโครงการที่เป็นไปได้ในแง่โอกาส ที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ หรือไม่

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อใช้ข้อมูลตัดสินใจปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการว่า เหมาะสมหรือไม่ โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้จะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ เป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น

- 2.1 ปัจจัยที่กำหนดไว้ในโครงการ มีความเหมาะสมเพียงพอหรือไม่
- 2.2 กิจกรรม/แบบ/ทางเลือกที่ได้เลือกสรรแล้ว ที่กำหนดไว้ในโครงการมีความเป็นไปได้ และเหมาะสมเพียงใด

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่างกรดำเนินงานโครงการหรือหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้ และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการนั้นด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น

- 3.1 การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดทำได้ หรือทำไม่ได้ เพราะเหตุใด
- 3.2 เกิดปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง
- 3.3 มีการแก้ไขปัญหาอย่างไร

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้น เมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากรายงานผล ที่ได้จากการประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการร่วมด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อ ตอบคำถามที่สำคัญ ๆ เช่น

- 4.1 เกิดผล/ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่
- 4.2 คุณภาพของผลลัพธ์เป็นอย่างไร
- 4.3 เกิดผลกระทบอื่นใดบ้างหรือไม่

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 166) ได้กล่าวถึงการประเมินตามแบบจำลองแบบชิป (CIPP Model) ของสตีฟเฟิลปีมว่า สามารถแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภท และเพื่อความสอดคล้องกับการพัฒนาโครงการ ซึ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. การประเมินก่อนเริ่มโครงการ เป็นการประเมินเพื่อวางแผนโครงการซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการของโครงการ โดยเขียนเป็นรูปเอกสารในแบบจำลองแบบชิป (CIPP Model) การประเมินก่อนเริ่มโครงการ ประกอบด้วย

1.1 การประเมินสภาวะแวดล้อม หรือ การประเมินบริบทเป็นการประเมินความจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการ ประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่นำไปสู่ทิศทางและวัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2 การประเมินปัจจัย หรือ ทรัพยากร เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการเพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือก ที่เหมาะสมที่สุด ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด อีกทั้งความเป็นไปได้ในด้านทรัพยากร

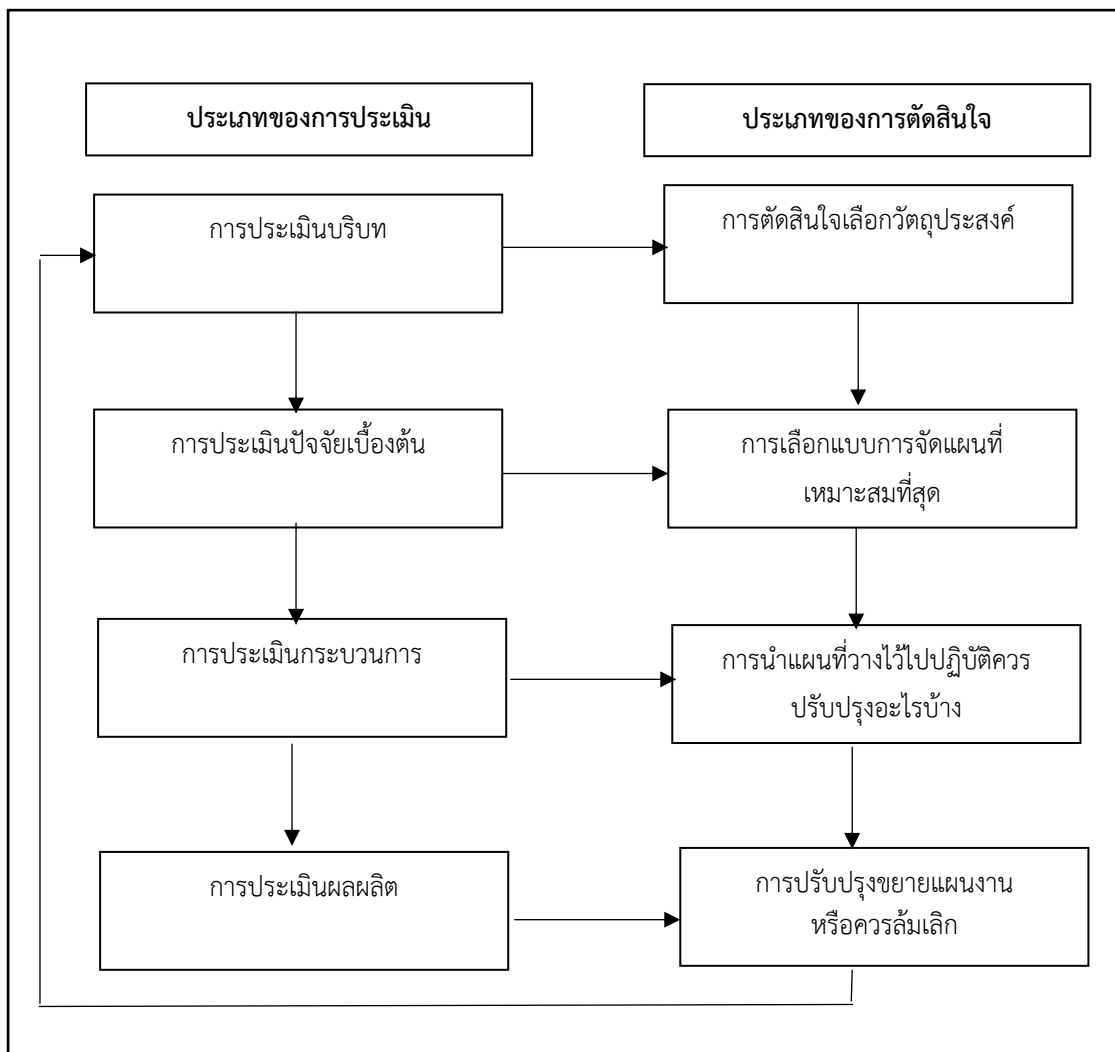
จากการประเมินข้อ 1.1 และข้อ 1.2 นำไปสู่การเตรียมวางโครงการและการเขียนโครงการในการนำเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ จำเป็นต้องวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงการ โดยพิจารณาจากหลักความสอดคล้องและความสมบูรณ์ของโครงการหลักประสิทธิภาพโดยพิจารณาจากความคุ้มค่า (Cost Benefit) หรือ ผลลัพธ์ (Cost Effectiveness) หลักความเหมาะสมในการบริหารโครงการ ผลกระทบของโครงการและความเป็นธรรมของโครงการ หลักความเป็นไปได้ทั้งในด้านแผนงาน แผนเงิน และแผนคน

2. การประเมินขณะดำเนินโครงการ ซึ่งในแบบจำลองแบบชิปปี (CIPP Model) คือ การประเมินกระบวนการ นั่นเอง การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปสู่การปฏิบัติทั้งนี้เพื่อศึกษาว่า จุดแข็ง จุดอ่อน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ อะไรเป็นมูลเหตุที่ทำให้สามารถ หรือไม่สามารถดำเนินโครงการตามที่วางแผนไว้ การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการดำเนินโครงการได้ทันท่วงที การประเมินในขั้นนี้ จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ (Formative Evaluation) ด้วยการจัดระบบการกำกับงาน (Monitoring System) เพื่อติดตามความก้าวหน้าและเร่งรัดการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรและเวลาที่กำหนด

3. การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ ซึ่งในแบบจำลองแบบชิปปี (CIPP Model) เรียกว่า การประเมินผลผลิตของโครงการ เป็นการประเมินที่มุ่งตอบคำถามว่า โครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตของโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือไม่ ผลการดำเนินโครงการคุ้มค่าเพียงใด ผลลัพธ์และการประเมินผลกระทบของโครงการทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งนิยมประเมินด้วยเทคนิคการติดตามผล (Follow Up Study or Tracer Study) ผลการประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะดำเนินการต่อไป อย่างไร ควรมีการปรับ ขยาย แล้วดำเนินการต่อไปอีกระยะหนึ่ง หรือควรจะสิ้นสุดโครงการตามเวลาที่กำหนด หรือควรเลื่อนฐานะเป็นงานประจำ

สำราญ มีแจ่ม (2558 : 119-120) กล่าวว่า รูปจำลองแบบชิป (CIPP Model) จะประเมินในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) ช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เพื่อเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการดำเนินงานของโครงการ
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ช่วยในการตัดสินใจ และดูผลสำเร็จของโครงการ

ภาพที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและการตัดสินใจ
แหล่งที่มา : สำราญ มีแจ้ง (2558 : 128)

สรุปได้ว่า จากการศึกษาารูปแบบการประเมินในรูปแบบต่างๆ แล้วพบว่า การประเมินโครงการแบบ CIPP Model มีเหมาะสมในการประเมินกล่าวคือ การประเมินรูปแบบนี้ มีความสนใจ

ด้านประเมินบริบท การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต ดังนั้นรูปแบบการประเมินแบบซีป (CIPP Model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมใช้ในการประเมินโครงการ ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ เป็นการประเมินที่ต่อเนื่องมีลักษณะเป็นวงจร ซึ่งจะต้องดำเนินการตามโครงการอย่างเป็นระบบ

ผู้รายงานจึงนำแนวคิดการประเมินแบบซีป (CIPP Model) มาใช้ในการประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ เพื่อเป็นการประมาณค่าของการดำเนินการของกิจกรรมและโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เพื่อนำข้อมูลมาตัดสินใจ หาแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานในอนาคต โดยใช้รูปแบบจำลองของซีป (CIPP Model) ประเมินซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) หมายถึงการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง และความสอดคล้องกับนโยบายหน่วยงานต้นสังกัด

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ได้แก่ การประเมินความเหมาะสมของสิ่งที่เป็นทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีผลทำให้การดำเนินงานตามโครงการให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งประกอบด้วย การให้ความสนับสนุนของผู้บริหาร ความพร้อมของครู ความรู้ความเข้าใจของครู นักเรียน และผู้ปกครอง ความเพียงพอ และความเหมาะสมของงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ระยะเวลา กิจกรรม และอาคารสถานที่ การได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง และหน่วยงานอื่น

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) หมายถึง การประเมินความเหมาะสมของวิธีการ ขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินโครงการประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติงาน การนิเทศกำกับ ติดตาม การรายงานผล และการให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงพัฒนาโครงการ

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) หมายถึง การประเมินผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ผลการประเมินคุณธรรมของนักเรียน และความพึงพอใจต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ได้แก่

4.1 ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินกิจกรรมของโครงการ หมายถึงผลการดำเนินงานจากการประเมินจากการสอบถามผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่าย

4.2 ผลประเมินพฤติกรรมบ่งชี้ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน หมายถึงผลการประเมินพฤติกรรมบ่งชี้ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน จากการประเมินตามแบบประเมินโดยครูประจำชั้น

4.3 การประเมินความพึงพอใจต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ หมายถึงการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียน

อนุบาลนครสวรรค์ของนักเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่าย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

ชะลอ สมุทรลอยวน (2552) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดหนองแพงพวย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ปีการศึกษา 2552 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) ซึ่งมี 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ผลการประเมิน พบว่า โดยภาพรวมการดำเนินงานของโครงการทุกด้าน บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดหนองแพงพวย ทั้งด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตอยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนและผู้ปกครองที่มีต่อโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดหนองแพงพวย พบว่า อยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองพอใจในการปฏิบัติตน มีความกตัญญูตเวทีของนักเรียนและเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนตลอดโครงการ ผลการประเมินการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียน วัดหนองแพงพวย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ รักเคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองและครู และใช้เงินอย่างคุ้มค่าและรู้คุณค่าของการออมทรัพย์ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า นักเรียนเป็นเยาวชนที่ดีของครอบครัว โรงเรียนและชุมชน ปฏิบัติตนตามระเบียบการสอบและทำการบ้านด้วยตนเอง ปฏิบัติตนสุภาพและมีสัมมาคารวะในการพูดคุยหรือ เดินผ่านครูและผู้ใหญ่มากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประยูทธ มะลิงาม (2552) ได้ศึกษาการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนจอมพระประชาสรรค์ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ผลการประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน คณะกรรมการดำเนินโครงการมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม พบว่ามีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน คณะกรรมการดำเนินโครงการ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการประเมินกระบวนการ (Process) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน (3.1) นักเรียนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (3.2) ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (3.3) ผู้ปกครองนักเรียนมีระดับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน ตามโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนการพัฒนา โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด 5) ผลการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนและหลังการพัฒนา โดยภาพรวมพบว่า ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมาก

วิไลวรรณ สาลาสุตา (2552) ได้ศึกษาการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด มีนักเรียนจำนวนหนึ่งสมควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความประหยัดด้านความซื่อสัตย์และด้านความรับผิดชอบ

อรุณศรี เหลืองธานี (2552) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ จังหวัดปทุมธานีปีการศึกษา 2552 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ พบว่า 1) การประเมินด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ ด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ โดยรวมมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก 2) การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ โดยรวมมีความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นอยู่ในระดับมาก 3) การประเมินด้านกระบวนการของโครงการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ ด้านกระบวนการของโครงการโดยรวมมีความเหมาะสมของกระบวนการอยู่ในระดับมาก 4) การประเมินด้านผลผลิตของโครงการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน มีความเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ ด้านผลผลิตของโครงการ โดยรวมนักเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก

ฉันทนา โรจนบุรณาวงศ์ (2552) ได้ประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบานมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ได้ทุกวัน ผลการศึกษา พบว่า 1. บริบทของโครงการมีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 8 ข้อ และระดับมาก 4 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือโครงการมีความเหมาะสมและมีความจำเป็นในการแก้ปัญหา

สวนข้อเฉลี่ยที่น้อยที่สุดคือ หลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด 2. ปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ และระดับมาก 12 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีแผนการดำเนินงานตามโครงการอย่างชัดเจน สวนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ งบประมาณในการดำเนินโครงการมีเพียงพอ 3. กระบวนการดำเนินงานตามโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ และระดับมาก 8 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือขณะดำเนินงานตามโครงการ มีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินโครงการเมื่อพบว่บกพร่อง สวนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการกำหนดขั้นตอน รายละเอียด และวิธีดำเนินโครงการอย่างชัดเจนและเหมาะสม 4. ผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความมีสติ และละเอียดรอบคอบ สวนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรับผิดชอบ สวนคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้กับปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ สวนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สามารถนำหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน เมื่อเรียงลำดับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้คือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความสุภาพ ความมีวินัย ความสามัคคีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความมีจิตสำนึกต่อส่วนร่วม ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความขยัน และความรับผิดชอบ

ขวัญภา อุดมทนต์ (2553) ได้ทำการวิจัยเพื่อการประเมินโครงการคุณธรรมนำความรู้สู่ความดีของโรงเรียนต้นแบบคุณธรรมนำความรู้สู่ความดีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบท วัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และของโรงเรียน สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน มีความชัดเจนเห็นความสำคัญของโครงการคุณธรรมนำความรู้สู่ความดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า โรงเรียนมีการแต่งตั้งบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการ บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีจำนวนเพียงพอ กิจกรรม มีความเหมาะสม มีการประสานงานร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3) ด้านกระบวนการ พบว่า โรงเรียนดำเนินการโครงการตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้มีการวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน บุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในวางแผนการดำเนินงานครบทุกกิจกรรมและเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด มีการประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงาน นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4) ด้านผลผลิต ประกอบด้วยการประเมิน 2 ด้าน ดังนี้ 4.1) ด้านผลการดำเนินงาน พบว่านักเรียนมีพฤติกรรมตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.2) ด้านผลกระทบ พบว่า นักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่เกี่ยวกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ เพิ่มมากขึ้น และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มะรี เป็งลิชะ (2555) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนไอยรานุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส

เขต 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินสภาพแวดล้อมของโครงการ 2) เพื่อประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ 3) เพื่อประเมินกระบวนการของโครงการ 4) เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการ สรุปผลการประเมินดังต่อไปนี้ 1) ผลการประเมินโครงการ ตามความคิดเห็นของครูกรรมการสถานศึกษานักเรียน และผู้ปกครอง โดยภาพรวมทุกด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 2) ด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก 3) ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก 4) ด้านกระบวนการของโครงการโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก 5) ด้านผลผลิตของโครงการ ดังนี้ 1) ผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก 2) ผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อโครงการ โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก

พระครูประโชติ จันทวิมล (2555) ได้ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ด้านความมีน้ำใจ ด้านความประหยัด ด้านความขยัน ด้านความมีวินัย และด้านความซื่อสัตย์ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนด้านความมีน้ำใจ ด้านความประหยัด ด้านความขยัน ด้านความมีวินัย และด้านความซื่อสัตย์ ผลโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่กำลังศึกษาอยู่ใน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้เป็นพิเศษ เพราะสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันและเร่งรีบ จึงทำให้พฤติกรรมของเด็กได้รับอิทธิพลจากสภาพการณ์ดังกล่าว

วีระ ปรางค์รัตนศิลา (2560) ได้ประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนพญาไท รูปแบบที่ใช้ในการประเมิน CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ผลการศึกษาพบว่า 1. บริบทของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดประสงค์ วิธีดำเนินโครงการ กำกับ ติดตาม และการประเมินโครงการ และข้อที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ โครงการมีความเหมาะสม และมีความจำเป็นในการแก้ปัญหา 2. ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กำหนดแผนการปฏิบัติงาน และข้อที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ งบประมาณมีเพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินงานโครงการ 3. ด้านกระบวนการดำเนินงานของโครงการในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ขณะดำเนินงานตามโครงการมีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินโครงการเมื่อพบว่ามีข้อบกพร่อง และข้อที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ รูปแบบการจัดกิจกรรมในโครงการช่วยส่งเสริมนักเรียนให้กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม 4. คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน (คุณธรรมอัตลักษณ์)

ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความรับผิดชอบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ รอบคอบจิตสาธารณะ ครู มีความคิดเห็นว่าคุณเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม (คุณธรรมอัตลักษณ์) ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีวินัยดี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีความพอเพียง นักเรียนมีความคิดเห็นว่าคุณเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม (คุณธรรมอัตลักษณ์) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีวินัยดี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ รอบคอบจิตสาธารณะ ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าคุณเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม (คุณธรรมอัตลักษณ์) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ระดับมาก 3 ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความรับผิดชอบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีวินัยดี

ศักดิ์อนันต์ อนันตสุข (2560) ได้ประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนตาเบาวิทยา ปีการศึกษา 2560 ด้วยรูปแบบการประเมินโครงการแบบชิป (CIPP Model) มีผลการดำเนินการประเมินโครงการสรุปได้ดังนี้ 1. ผลการประเมินด้านบริบท (Context Evaluation) พบว่า องค์ประกอบด้านบริบทในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนตาเบาวิทยา ในภาพรวม 7 ข้ออยู่ในระดับมากที่สุด 2. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) พบว่า องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้าในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนตาเบาวิทยา ในภาพรวม 10 ข้อ อยู่ในระดับมาก 3. ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) พบว่า องค์ประกอบด้านกระบวนการในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนตาเบาวิทยา ในภาพรวม 12 ข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด 4. ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) 4.1 ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) พบว่าองค์ประกอบด้านผลผลิตในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนตาเบาวิทยาในภาพรวม 8 ข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับที่ขององค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม อันดับที่สองได้แก่ กิจกรรมจัดได้เหมาะสมและสามารถปรับพฤติกรรมนักเรียนได้ อันดับที่สามได้แก่ นักเรียนช่วยเผยแพร่กิจกรรมไปยังชุมชนต่าง ๆ อันดับที่ได้แก่ นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น อันดับที่ทำ ได้แก่ นักเรียนต้องการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของโครงการ อันดับที่ทำได้แก่ นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจกรรม อันดับที่ดีได้แก่ นักเรียนดำรงตนเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม และอันดับสุดท้ายได้แก่ นักเรียนจัดตั้งสร้างเครือข่ายด้านคุณธรรม 4.2 ความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนตาเบาวิทยา 10 กิจกรรม พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ กิจกรรมสัมมนาชีพ ผู้ประกอบการรุ่นเยาว์ อันดับที่สองได้แก่ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร คุณธรรมนำชีวิต อันดับที่สามได้แก่ กิจกรรมจิตอาสา อันดับที่ได้ได้แก่ กิจกรรมคุณธรรมประจำตน ยุวชนประชาธิปไตย อันดับที่ทำได้แก่ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของชาติ อันดับที่ทำได้แก่ กิจกรรมสวดมนต์ พัฒนาสมาธิ เสริมปัญญา อันดับที่ดีได้แก่ กิจกรรมการบูรณาการหลักธรรมตามโครงการและกิจกรรมสำคัญ อันดับที่ทำได้แก่ กิจกรรมศูนย์โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อันดับที่ทำได้แก่ กิจกรรมการบูรณาการหลักธรรมในการจัดการเรียนรู้ อันดับสุดท้ายได้แก่ กิจกรรมโครงการคุณธรรม

นราธิป สมพงษ์ (2560) ได้ประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนบ้านเหล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2560 ใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้โมเดล ประเมินโครงการด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ผลการประเมิน พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านบริบทอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการอยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนบ้านเหล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ภาพรวมรายด้านเมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความเห็นต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนบ้านเหล็ก ไม่แตกต่างกันแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนบ้านเหล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ปีการศึกษา 2560 บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนได้เสนอแนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ตามกรอบการประเมินทั้ง 4 ด้าน สรุปได้ดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านบริบท โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหามากยิ่งขึ้น โรงเรียนควรกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ให้มีความชัดเจน โรงเรียนควรกำหนดโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ไว้ในแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนโดยให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็น โรงเรียนควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมากขึ้น โรงเรียนควรมีการประชุมชี้แจงแนวทางการจัดทำแผนการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ชุมชนควรติดตามผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. จากการประชุมผู้ปกครองในแต่ละภาคเรียน โรงเรียนควรจัดทำเอกสารเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ทุกปีการศึกษา คณะครูและผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มากยิ่งขึ้น ด้านที่ 2 ด้านปัจจัยนำเข้า โรงเรียนควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจโดยการจัดอบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มากยิ่งขึ้น โรงเรียนควรจัดให้มีการ ศึกษาดูงานในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้านการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มากขึ้น บุคลากรครูในโรงเรียนควรให้ความสนใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มากยิ่งขึ้น บุคลากรครูควรทำหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ โรงเรียนควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอเพื่อรองรับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนควรจัดหาแหล่งงบประมาณจากด้านอื่น ๆ เพื่อนำมาสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนควรรายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบผลการดำเนินงานทุกภาคเรียน ด้านที่ 3 ด้านกระบวนการดำเนินงาน โรงเรียนควรส่งเสริมให้ชุมชนผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากยิ่งขึ้น โรงเรียนควรมอบหมายงานให้แก่บุคลากรครูที่ตรงกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล โรงเรียนควรมีการประเมินผลความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ทุกภาคเรียน โรงเรียนควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานตามโครงการมากยิ่งขึ้น โรงเรียนควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่

บุคลากรมากยิ่งขึ้น ด้านที่ 4 ด้านผลผลิต โรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความมีระเบียบวินัยเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนควรมีกิจกรรมเชิดชูเกียรตินักเรียนที่เก็บสิ่งของผู้อื่นได้แล้วนำส่งคืนเจ้าของนักเรียน ควรแสดงออกถึงความเคารพนอบน้อมต่อผู้ที่มีวิวุฒิสูงกว่าโรงเรียนบ้านเหล็กไม่ควรมีนักเรียนที่มาโรงเรียนสายในแต่ละวัน นักเรียนควรเข้าแถวตามลำดับเมื่อจะซื้อสิ่งของโรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริม และสร้างความตระหนักในการทิ้งเศษขยะมากยิ่งขึ้น โรงเรียนควรจัดอบรมนักเรียนด้านความมีมารยาทเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีในท้องถิ่นให้มากขึ้น โรงเรียนควรจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักในเรื่องการรักษาทรัพย์สินหรือรักษาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้จากภายนอกโรงเรียนมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการค้นคว้าในห้องสมุดของโรงเรียน โรงเรียนควรจัดกิจกรรมอบรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักกล่าวคำว่า “ขอโทษ” หรือ กล่าวคำว่า “ขอบคุณ” โรงเรียนควรสร้างความตระหนักให้นักเรียนรู้จักการช่วยเหลืองานบ้าน โรงเรียนควรมีกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น หรือกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น โรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริม และสร้างความตระหนักให้นักเรียนรู้จักดูแลความสะอาดภายในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น โรงเรียนควรมีกิจกรรมเพื่อปลูกฝังความอดทนของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ควรมีกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้นควรมีกิจกรรมปลูกฝัง และฝึกความอดทนของนักเรียนมากยิ่งขึ้น โรงเรียนควรมีกิจกรรมส่งเสริมความประหยัดอดออมและเชิดชูเกียรตินักเรียนที่มีความประหยัดอดออมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนคนอื่น ควรมีกิจกรรมส่งเสริม และสร้างความตระหนักให้นักเรียนรู้จักดูแลรักษาทรัพย์สินทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการซื้อสิ่งของที่มีประโยชน์มากยิ่งขึ้น

พระณัฐพงษ์ โนนทาย (2561) ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนมัธยม วัดไพธรรษาภูธรอุบลราชธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ผลการวิจัย พบว่าการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ ความสะอาด

กนกวรรณ ชื่นใจจิตต์ (2561) ได้วิจัยเรื่องการบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ผลการวิจัย พบว่า 1. การบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบการบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ.05 ยกเว้น ด้านความซื่อสัตย์สุจริต แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านความซื่อสัตย์สุจริต แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2. แนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมอำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า ด้านความพอเพียงควรน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันของครู โดยการจัดอบรมหรือถ่ายทอดจากผู้มีประสบการณ์ควรสร้างความตระหนักให้ครูจัดทำบัญชีรายรับ

รายจ่ายของตนเอง เริ่มจากการบันทึกรายได้ กำหนดรายจ่ายในแต่ละเดือน และบันทึกค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง ติดตามและประเมินผล ด้านความรับผิดชอบ ควรใช้กระบวนการ PDCA คือ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) และ Act (การดำเนินการให้เหมาะสม) มาช่วยในการทำงานของครู มอบหมายงานให้ชัดเจน และเหมาะสมกับคนที่ได้รับการที่ครูได้ทำงานที่ถนัดกับความสามารถของตนเองจะช่วยให้การทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด และด้านอุดมการณ์ คุณธรรม สร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านคุณธรรมให้กับครูโดยคัดลอกครูรุ่นพี่ที่มีอุดมการณ์คุณธรรมที่เหมาะสมกับองค์กร หรือสามารถนำมาปรับใช้กับองค์กรได้มาเป็นตัวอย่างให้กับครูรุ่นน้อง ปลุกฝังคุณธรรมให้กับครู โดยเริ่มจากความพอเพียง เพราะหากครูไม่ต้องวิตกกังวลกับภาระทางการเงิน ครูก็จะมีเวลาคิด เรื่องอื่น และสามารถปฏิบัติตนบนพื้นฐานคุณธรรมด้านอื่นตามมา

อำนาจ ชันทกกาญจน์ (2561) ได้ประเมินโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียน บ้านคลองปะเหลียน ปีการศึกษา 2561 ผลการประเมินสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทของโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียน บ้านคลองปะเหลียน ปีการศึกษา 2561 เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น สรุปผลได้ดังนี้ ผลการประเมินโครงการด้านบริบท ผลการประเมินด้านบริบทที่เกี่ยวกับข้อความต้องการจำเป็น ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ ความสอดคล้องกับนโยบายต้นสังกัด และความเป็นไปได้ของโครงการตามความคิดเห็นของครู มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และคณะกรรมการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด
2. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าเกี่ยวกับความพร้อมของบุคลากร ความเพียงพอของงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และหน่วยงานที่สนับสนุนโครงการของโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองปะเหลียน ตามความคิดเห็นของครู มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
3. ผลการประเมินด้านกระบวนการเกี่ยวกับการวางแผน (P) การดำเนินงาน (D) การติดตามประเมินผล (C) และการนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุง (A) ตามความคิดเห็นของครูโดยภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ตามความคิดเห็นของนักเรียนโดยภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุดและตามความคิดเห็นของผู้ปกครอง โดยภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด
4. ผลการประเมินด้านผลผลิต จำแนกเป็น 4.1 ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ดังนี้
  1. กิจกรรมคุณธรรมประสานใจ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูนักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการประเมินผลผลิตของโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองปะเหลียน ปีการศึกษา 2561 เฉลี่ยโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด
  2. กิจกรรมสุขภาพดี วิถีพอเพียง พบว่า ระดับความคิดเห็นของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการประเมินผลผลิตของโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองปะเหลียน ปีการศึกษา 2561 เฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
  3. กิจกรรม เด็กดี มีวินัย รักไทย ใจอาสา พบว่า ระดับความคิดเห็นของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการประเมินผลผลิตของโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองปะเหลียน ปีการศึกษา 2561 เฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
  4. กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนำความรู้ พบว่าระดับความคิดเห็นของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อการประเมิน

ผลผลิตของโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองปะเหลียน ปีการศึกษา 2561 เฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 5. กิจกรรมคุณธรรมนำเด็กไทย ห่างไกลยาเสพติด พบว่า ระดับความคิดเห็นของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการประเมินผลผลิตของโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองปะเหลียน ปีการศึกษา 2561 เฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4.2 ด้านความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองปะเหลียน ปีการศึกษา 2561 พบว่า ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจต่อการประเมินผลผลิตของโครงการ เฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สรุปผลการประเมินด้านผลผลิต ทุกตัวชี้วัดที่ประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองปะเหลียน ปีการศึกษา 2561 โดยใช้รูปแบบซีพีบีตามแนวคิดการประเมินโครงการของสตีฟเฟิลบีม โดยประเมิน ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ทุกตัวชี้วัดที่ประเมิน เฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อนัญญา ทาระธรรม (2561) ได้ประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ นักเรียนโรงเรียนวัดเนินหินแร่(เหมยการนุสรณ์) โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน คุณธรรมจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1. มีวินัยมีรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ 2. มีความซื่อสัตย์สุจริต 3. มีความกตัญญูกตเวที 4. มีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละเพื่อส่วนรวม 5. ประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนตัวและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า 6. ความภูมิใจในความเป็นไทยเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย นิยมไทยและดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย กิจกรรม จำนวน 8 กิจกรรม คือ 1. กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน 3. กิจกรรมต่อต้านสารเสพติดในโรงเรียน 4. กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงาน 5. กิจกรรมสมุนไพรรักษาโรค พืชสวนครัวรั้วกินได้ 6. กิจกรรมประหยัดอดออม 7. กิจกรรมร้านค้าสหกรณ์โรงเรียน และ 8. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายสุขภาพจิต ผลการประเมินโครงการปรากฏ ดังนี้ 1. ผลการประเมินสภาพแวดล้อมของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนวัดเนินหินแร่(เหมยการนุสรณ์) ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารโครงการ พบว่า ในภาพรวม มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด 2. ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนวัดเนินหินแร่(เหมยการนุสรณ์) ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการดำเนินโครงการ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด 3. ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนวัดเนินหินแร่(เหมยการนุสรณ์) ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการดำเนินโครงการ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด 4. ผลการประเมินผลผลิตของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนวัดเนินหินแร่(เหมยการนุสรณ์) ตามประเด็นของโครงการ ดังนี้ 4.1. ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ก่อนและหลังการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนพบว่าหลัง

ดำเนินโครงการ นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของ ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการดำเนินโครงการที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมในโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนวัดเนินหินแร่ (เหมยวารุณสรณ์) โดยภาพรวม มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุดและมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนนำมาใช้ในชีวิตรประจำวันและขยายผลสู่ชุมชนได้อยู่ในระดับมากที่สุด และนักเรียนโดยภาพรวมมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจด้านกระบวนการและทักษะอยู่ในระดับมากที่สุด คือ กิจกรรมประหยัดอดออมระดับมากที่สุด

ธีระ ชันบุตร (2562) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมที่มีสัมฤทธิ์ผล โรงเรียนบ้านปากน้ำ (เผด็จจินนาวาสงเคราะห์) อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมที่มีสัมฤทธิ์ผล โรงเรียนบ้านปากน้ำ (เผด็จจินนาวาสงเคราะห์) พบว่า มี 5 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 2) การบริหารจัดการของผู้บริหาร โรงเรียน 3) การจัดการเรียนการสอนของครู 4) การเรียนรู้และคุณภาพนักเรียน 5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน รวม 14 องค์ประกอบย่อยและ 50 รายการ 2. ผลการสร้างกลยุทธ์ พบว่า มี 5 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 2) การบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียน 3) การจัดการเรียนการสอนของครู 4) การเรียนรู้และคุณภาพนักเรียน 5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง นักเรียน รวม 14 องค์ประกอบย่อยและ 50 รายการ โดยจำแนกตามหลักการวิเคราะห์เชิงระบบเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มปัจจัยนำเข้า (Inputs: I) จำนวน 10 รายการ กลุ่มกระบวนการ (Process : P) จำนวน 32 รายการและกลุ่มผลผลิต (Outputs : O) จำนวน 8 รายการ 3. ผลการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมที่มีสัมฤทธิ์ผล โรงเรียนบ้านปากน้ำ (เผด็จจินนาวาสงเคราะห์) 3.1 ผลการประเมินระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานตามกลยุทธ์ ในภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า การดำเนินงานตามกลยุทธ์มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 4 กลยุทธ์หลัก มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 1 กลยุทธ์หลัก 3.2 ผลการพัฒนากลยุทธ์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรมีการพัฒนาในกลยุทธ์หลักที่ 1 การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จำนวน 2 รายการ กลยุทธ์หลักที่ 2 การบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 2 รายการ กลยุทธ์หลักที่ 3 การจัดการเรียนการสอนของครู จำนวน 2 รายการ กลยุทธ์หลักที่ 4 การเรียนรู้ และคุณภาพนักเรียน จำนวน 1 รายการ และกลยุทธ์หลักที่ 5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 1 รายการ รวมทั้งสิ้น 8 รายการ 4. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมที่มีสัมฤทธิ์ผล โรงเรียนบ้านปากน้ำ (เผด็จจินนาวาสงเคราะห์) 4.1 ผลการประเมินผลการใช้กลยุทธ์ พบว่า มาตรฐานที่ 1 ด้านโรงเรียน ประเด็นพิจารณาได้ระดับดีเยี่ยม จำนวน 6 รายการและระดับดี จำนวน 1 รายการ มาตรฐานที่ 2 ด้านผู้บริหาร ประเด็นพิจารณาได้ระดับดีเยี่ยม จำนวน 4 รายการ มาตรฐาน ที่ 3 ด้านครู ประเด็นพิจารณาได้ระดับดีเยี่ยม จำนวน 5 รายการ และระดับดี จำนวน 2 รายการ มาตรฐานที่ 4 ด้านนักเรียน ประเด็นพิจารณาได้ระดับดีเยี่ยม จำนวน 6 รายการ ผ่านเกณฑ์มาตรฐานการประเมินทุกประเด็น ได้รับการประกาศให้เป็นโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2560 4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อกลยุทธ์พบว่าความพึงพอใจของครูผู้สอน คณะกรรมการโรงเรียน

และนักเรียนที่เป็นหัวหน้าห้องมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า มีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกกลยุทธ์หลัก

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

S. P. Lanier (1993) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการกระตุ้นในเรื่องจริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอด ในเด็กหนุ่มสาวชาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในชนบท) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องกระทำจะต้องประสานสัมพันธ์กันทั้งระบบครอบครัว โรงเรียน ศาสนา และระบบอื่น ๆ ในสังคม ในอันที่จะส่งเสริมเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองดี ดังนั้นทุก ๆ ฝ่ายในสังคมไทยจำเป็นต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมโดยเร่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชนชาวไทย โดยเฉพาะเยาวชนทั้งหลายเพื่อความสงบสุขของสังคมในอนาคต โครงการโรงเรียนวิถีพุทธจึงนับได้ว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมที่มุ่งตอบสนองสังคมไทยให้คงสภาพอยู่ได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ

Cranley (2003) ได้ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติในด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทย โดยกำหนดกรอบแนวคิดไว้ 6 ด้านคือ การสอนจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการสอนจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมการสอนที่ต่อเนื่อง การสอนจริยธรรมโดยกำหนดระเบียบ กฎของห้องเรียน การสอนจริยธรรมโดยดำเนินนโยบายและระเบียบของทางราชการ จากการวิจัยใช้เวลา 6 เดือนในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า การจัดการศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยผู้บริหารและครูเน้นการปลูกฝังความดีงามที่ยึดตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเน้นการควบคุมดูแลนักเรียน การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่นได้ความดีโดยวิธีการให้นักเรียนรู้ โดยการปฏิบัติแม้ว่าจะไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร สิ่งที่ต้องปฏิบัติต่อกัน การให้เกียรติผู้อื่นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และได้ค้นพบว่าการจัดการเรียนการสอนคุณธรรม จริยธรรม ควรบูรณาการคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และปฏิบัติได้ ผู้บริหารและครูนอกจากจะอบรมสั่งสอนควรเป็นแบบอย่างที่ดีการฝึกอบรมควรกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างไรก็ตามแม้ว่านักเรียนส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตลอดเวลา แต่ก็มีนักเรียน ส่วนน้อยที่ต่อต้านในการไม่ยอมเรียน

Bradshaw (2007) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามสภาพของท้องถิ่นโดยการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการประมวลผลนำเอาคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในบทเรียนที่ทำการสอน ซึ่งเน้นตามวัฒนธรรมของท้องถิ่นของนักเรียน ผลการศึกษา พบว่านักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพ มีความเจริญทางคุณธรรมจริยธรรม มากยิ่งขึ้น

Akar Vural, R. et al., (2013) พบว่าการพัฒนาผู้เรียนให้ มีคุณธรรมจริยธรรมการเคารพกฎระเบียบและความพึงพอใจในโรงเรียนนั้น ควรพัฒนาโดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การมีความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือกัน ทำให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันต่อโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนมีการเคารพกฎเกณฑ์ในโรงเรียน มีความพึงพอใจในโรงเรียนทำให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศสรุปได้ว่า การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการพัฒนาด้านคุณธรรมของนักเรียนจะต้องกระทำโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ทั้งการจัดประสบการณ์ การฝึกอบรมให้กับนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของเยาวชนได้เติบโตเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถพัฒนาตนเองและประเทศชาติได้ในที่สุด ดังนั้น ผู้รายงานโครงการ ในฐานะรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่รับผิดชอบโครงการ จึงจัดทำรายงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

กรอบแนวคิดของการประเมิน

ผู้รายงานได้ศึกษาหลักการแนวคิดการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม แนวคิดของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการดังนี้

1. หลักการ และแนวคิดในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

1.1 ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี ความถูกต้อง ที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งแสดงออกเป็นความประพฤติที่ดีงามอันเป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม (ชัชวาลย์ พรหมเทศน์ (2551 :21-22)

จริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นเกณฑ์มาตรฐานของความประพฤติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง ผลของการกระทำพฤติกรรมนั้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นผิดหรือถูก โดยแต่ละระดับของการพัฒนาการทางจริยธรรมจะมีเกณฑ์การตัดสินใจของสังคมนั้นๆ (Good, 1973 : 641)

1.2 ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม

ความสำคัญของคุณธรรมทำให้เกิดจริยธรรมส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องทำให้เกิดความสุขความพึงพอใจกับตนเองและสังคม สภาพคุณงามความดีที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของบุคคลเป็นสิ่งที่มีความค่าส่งเสริมให้บุคคลที่ปฏิบัติอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3 หลักการทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

1.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Kohlberg)

ขั้นในการใช้เหตุผลตามทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นหลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ ขั้นที่ 2 ขั้นหลักการแสวงหารางวัล ขั้นที่ 3 ขั้นใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามคำมั่นสัญญาหรือมีเหตุผลเคารพตนเอง และขั้นที่ 6 ขั้นทำตามหลักอุดมคติสากล ซึ่งทั้ง 6 ขั้นตอนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน (Kohlberg L. 2000: 159)

1.3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของฌองเปียเจท์

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์เกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมพัฒนา ขึ้นตามลำดับพัฒนาการ

คุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์สามารถแบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นก่อนจริยธรรมเป็นขั้นตอนที่ต้องการทางกายไม่สามารถรับรู้ระบบกฎเกณฑ์ได้ ชั้นเชื่อฟังคำสั่ง เป็นชั้นรับฟังคำสั่งจากผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ ชั้นยึดหลักแห่งตน สามารถตั้งกฎเกณฑ์ตนเองได้ ไม่เกรงกลัวอำนาจจากภายนอก (Jean Piaget, 1997: 133)

1.3.3 ทฤษฎีความต้องการของ อับราฮัมมาสโลว์

มาสโลว์มองว่า ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุดเมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้วมนุษย์ก็จะมีความต้องการอื่น ๆ ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป มนุษย์มีความดีและมีคุณค่าต่อการยอมรับมนุษย์ย่อมพัฒนาตนเองเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ (Abraham Maslow ,1987 : 15)

1.3.4 ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory)

เซลล์กระจกเงาเป็นเซลล์ชนิดหนึ่งของมนุษย์ ที่คอยทำหน้าที่ในการเลียนแบบพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของผู้อื่น ๆ มาเป็นพฤติกรรมของตนเอง ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา มีแนวคิดว่าการสอนที่ดีที่สุด คือ การปฏิบัติตนที่เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก เพื่อเด็กจะได้นำไปเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป(สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2552 : 35)

1.3.5 ทฤษฎีต้นไม้ของดวงเดือน พันธมนาวิน

ทฤษฎีต้นไม้ ได้อธิบายว่า ลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งรวมถึงสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2544 : 187)

1.4 แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน

การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในโรงเรียนเริ่มตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์และเจ้าหน้าที่อื่นๆ โดยเน้นปฏิบัติมากกว่าการจำเนื้อหาที่สำคัญ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องเป็นแม่แบบที่ดีที่นักเรียนจะยึดถือและปฏิบัติตามได้ถูกต้องดังนั้นการได้พบเห็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวที่ตนนับว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้น แก่ นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (จิตถนอม กงสะเด็น, 2552: 21)

2. หลักการ และแนวคิดของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการดำเนินงานเพื่อสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 เพื่อมุ่งปลูกฝังให้ผู้บริหาร ครู นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ 1) พอเพียง 2) กตัญญู 3) ซื่อสัตย์สุจริต 4) ความรับผิดชอบ และ 5) อุทิศการณคุณธรรม ซึ่งมีแนวทางการดำเนินกิจกรรมของโครงการ (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2560 : 1-2)

3. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีแนวคิดให้ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด มีความร่วมมือทั้งด้านความคิด การทำงาน และความรับผิดชอบร่วมกันจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้

การที่จะช่วยให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายนั้น กลุ่มจะต้องมีหัวหน้าที่ดี สมาชิกดี และกระบวนการทำงานดี นั่นคือ มีการเข้าใจในเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ผู้เรียนมีการพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด มีการสัมพันธ์กัน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการวิเคราะห์กระบวนการของกลุ่มและมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน (สยมพร ศรีมุงคุณ 2561: ออนไลน์)

4. หลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับหลักการ และแนวคิดและเหตุผลของการประเมินผลโครงการที่แตกต่างกัน ประเภทของการประเมินใน 3 ลักษณะ คือ แบ่งโดยยึดจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งโดยยึดหลักในการประเมิน และแบ่งตามลำดับเวลาในการประเมิน

รูปแบบการประเมินโครงการ มีหลายรูปแบบ ได้แก่

รูปแบบการประเมินของครอนบาค ได้เสนอแนวคิดว่าการประเมินผล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา (Cronbach L.,1970)

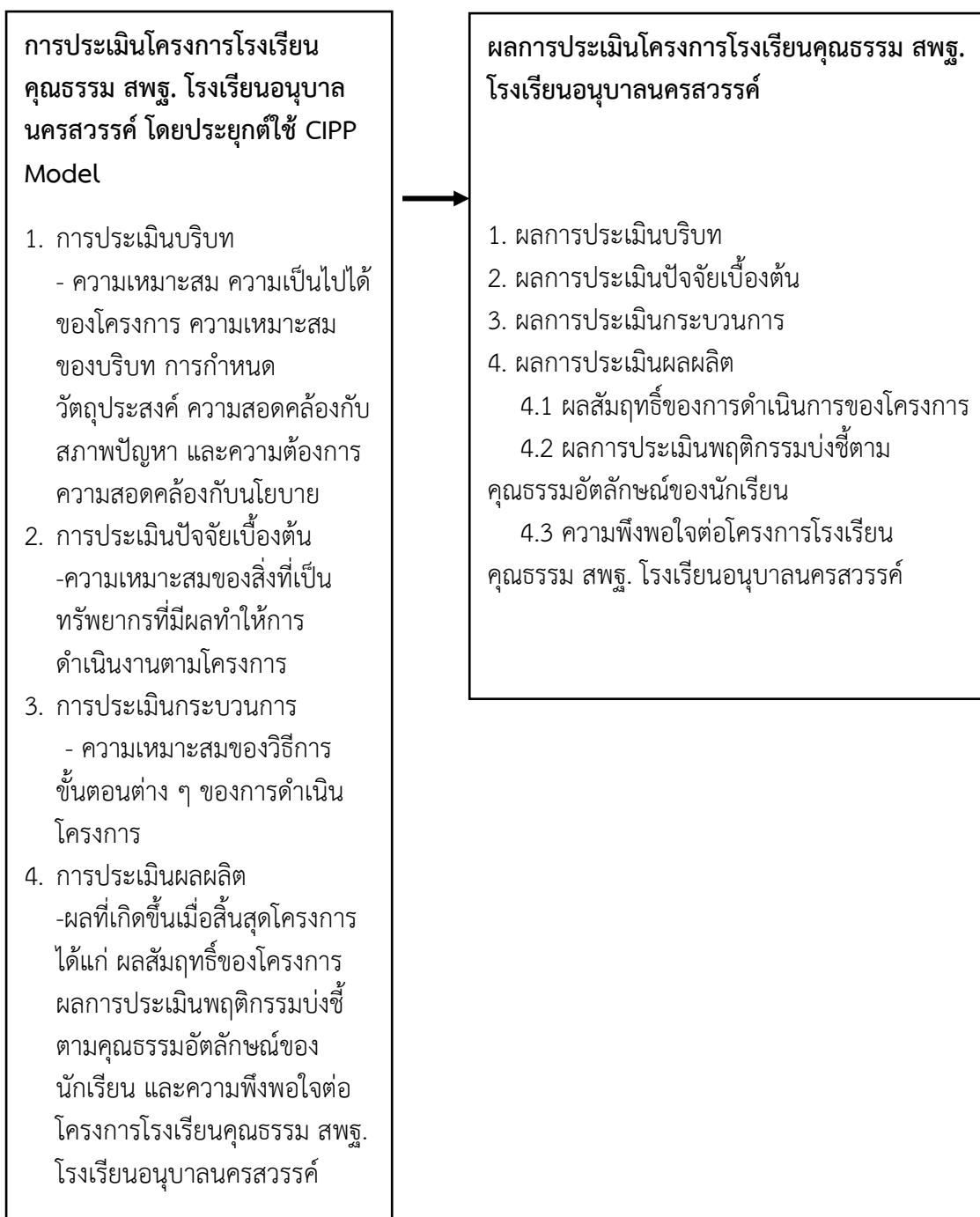
รูปแบบการประเมินของสเติก ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินไว้ว่า ผู้รายงานจะต้องทำการบรรยายให้เห็นภาพรวมทั้งหมดโครงการ ทั้งที่เป็นภาพที่คาดหวังของโครงการ และภาพที่เป็นจริงของโครงการ (Stake, R.E.,1967)

รูปแบบการประเมินของโพรวัส ได้เสนอแนวความคิดของการประเมิน เป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับมาตรฐาน เพื่อเป็นการค้นหาความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับผลปฏิบัติงานของแผนงาน (Provus,1969)

รูปแบบการประเมินโครงการโดยรูปจำลองแบบชิปปี้ ได้เสนอแนวคิดเป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (สมคิด พรหมจ้อย ,2552 : 63 - 66)

การประเมินโครงการแบบ CIPP Model มีเหมาะสมในการประเมินด้านประเมินบริบท การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ เป็นการประเมินที่ต่อเนื่องมีลักษณะเป็นวงจร ซึ่งจะต้องดำเนินการตามโครงการอย่างเป็นระบบ

กรอบแนวคิดของการประเมินครั้งนี้ ผู้รายงานมุ่งประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้โมเดล (CIPP Model) ของสตีฟเฟิลบีม ซึ่งมีรูปแบบการประเมินทั้ง 4 ด้าน คือ การประเมินบริบท (Context Evaluation : C) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation: I) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดของการประเมิน